

Latvijas Valsts vēstures arhīvs

**DAUGAVGRĪVA UN BOLDERĀJA ARHĪVA
MATERIĀLOS. 13.–20. gs.**

Rīga, 1998

Latvijas Valsts vēstures arhīva (LVVA) izstāde par Daugavgrīvu un Bolderāju ir pirmā no Pārdaugavas vēsturei veltītā izstāžu cikla, ko paredzēts veidot, sagaidot Rīgas 800 gadu jubileju. Pasākuma mērķis ir atsegt divu nozīmīgu Pārdaugavas teritoriju – Daugavgrīvas un Bolderājas – veidošanos un sabiedriski politisko un demogrāfisko procesu attīstību, nozīmi Rīgas saimnieciskajā un kultūras izaugsmē, kā arī atspoguļot Daugavgrīvas militāri stratēģisko lomu Latvijas vēsturei svarīgos notikumos. Izstādes autoru mērķis ir ilustrēt tēmai atbilstošo dokumentu daudzveidību un informēt skatītājus par plašajām arhīva dokumentu izmantošanas iespējām Rīgas pilsētā un tās atsevišķo teritoriju vēstures izpētē.

Novada attīstības vēsturē noteicošā loma bija Daugavgrīvas cietoksnim. Tā pirmsākumi meklējami 13. gs., kad ar bīskapa Alberta svētību 1205.–1208. gadā Daugavas grīvā, šodienas Vecāķu tuvumā, uzcēla cisterciešu klosteri. 1305. gadā celtni nopirka Livonijas ordenis un izveidoja šeit militāri stratēģiskā ziņā ļoti svarīgu, labi nocietinātu cietoksni, kas kalpoja ne vien militārām vajadzībām, bet arī kontrolēja kuģu satiksmi ar Rīgu. 16. gs. vidū Daugava būtiski mainīja savu gultni, un 1608. gadā zviedri uzcēla četrstūra skansti jaunajā upes grīvā. Pēc zviedru uzvaras karā ar poļiem galvenā uzmanību tika pievērsta jaunā Daugavgrīvas cietokšņa būvei un nostiprināšanai; kara darbībā izpostītais vecais cietoksnis savu stratēģisko nozīmi zaudēja. 19. gs. daļu no Daugavgrīvas teritorijas piešķīra Rīgas biržas komitejai ziemas ostas būvei, un līdz ar to cietoksnī arvien rosīgāka kļuva civilā dzīve.

Bolderāja jau kopš 16. gs. beigām pildīja Rīgas ostas priekšposteņa funkcijas: Bolderājas loči sagaidīja un pavadīja katru ienākošo kuģi; 17. gs. šeit sāka darboties arī muitnīca. 18. gs. uz privātās muižas zemes izveidojās miestīņš, kas 19. gs. otrajā pusē strauji attīstījās. Sakarus ar Rīgu nodrošināja Rīgas–Bolderājas pasta līnija, tos ievērojami uzlaboja 1852. gadā izveidotais telegrāfs un 1873. gadā uzceltais dzelzceļš. 1909. gadā Bolderājā bija 280 koka un 20 mūra ēku, no kurām nozīmīgākās – dzelzceļa stacija, pasta un telegrāfa kantoris ar pasta krājkašī, viesnīca ar traktieri, muiža, loču māja.

Izstāde veidota no LVVA fondu materiāliem; ilustratīvo materiālu – senās pastkartes – no savas privātkolekcijas atļāvis izmantot Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta direktors Andris Caune. Dokumenti tematiski grupēti divās daļās:

I. Daugavgrīvas cietoksnis:	II. Bolderājas un Daugavgrīvas civilā dzīve:
– Vecā Daugavgrīva,	– Jūras vārti Rīgai,
– Jaunais Daugavgrīvas cietoksnis,	– Pārvalde un iedzīvotāji,
– Daugavgrīvas cietoksnis Ziemeļu karā,	– Rūpniecība,
– Krievijas armija,	– Sakari,
– Daugavgrīva Neatkarības kara laikā,	– Skola un baznīca,
– Latvijas armija.	– Sabiedriski politiskā darbība un kultūra.

Atbilstoši izstādes tematiskajām grupām, veidots arī izstādes katalogs. Katras nodaļas ievadā lasītājs var gūt nelielu informāciju par kādu Daugavgrīvas un Bolderājas attīstības posmu vai nozari. Sniegts arī konspektīvs izstādīto dokumentu raksturojums. Parindēs minēti izstādes gatavošanas laikā apzinātie arhīva dokumenti, ko izstādē nebija iespējams parādīt.

I. VECĀ DAUGAVGRĪVA

Vēstures avotos Daugavgrīva pirmo reizi minēta 1205. gadā, kad bīskaps Alberts tur uzsāka cisterciešu klostera celtniecību; pēc trim gadiem – 1208. gadā būvi iesvētīja. Celtne bija ne tikai garīgais centrs, bet pildīja arī militāras funkcijas, sargāja pieeju Rīgai no jūras un kontrolēja kuģu satiksmi Daugavā. Tā atradās šodienas Vecāķu teritorijā, Skanstnieku māju vietā.

1305. gadā Daugavgrīvu nopirka Livonijas ordenis, ierīkoja komtureju un izveidoja par vienu no spēcīgākajiem ordeņa cietokšņiem Livonijā, kas būtiski iespaidoja arī Rīgas tirdzniecību. 1560. gadā Daugavgrīvā izvietojās poļu garnizons, bet 1582. gadā to apmeklēja karalis Stefāns Batorijs. Viņš pavēlēja cietoksni pārbūvēt un, paplašinot bastionus un padziļinot grāvjus, izveidot šeit drošu militāru atbalsta punktu. Poļu–zviedru kara laikā zviedri pirmo reizi Daugavgrīvu ieņēma 1608. gadā, tad 1617. gadā, bet pilnībā poļu garnizons kapitulēja 1621. gada 2. X, īsi pēc Rīgas padošanās zviedriem.

17. gs. vecais cietoksnis savu militāri stratēģisko nozīmi pakāpeniski zaudēja. 1653. gadā pēc Zviedrijas Kara kolēģijas 2. VI pavēles te veica vēl vairākus remontus un uzlabojumus, bet gadsimta otrajā pusē būve pamazām sagrauva. Tomēr zviedru valdības dokumentos vecā Daugavgrīva militārā nozīmē pieminēta arī vēl Ziemeļu kara sākumā.

18. gs. otrajā pusē bijušā cietokšņa teritoriju apstrādāja trīs Mangaļu muižas zemnieki, bet nedaudz vēlāk to izmantoja draudzes skola.

1. Modenas bīskapa ieceltā šķirējtiesneša apstiprinātais robežlīgums starp Rīgas pilsētu un Daugavgrīvas klosteri. 1226. g. 17. III. LVVA, 8. f., 3^A apr., 4. l.

Dokumentā sniegts klostera īpašumu robežu apraksts; zemes atradās ne vien ap pašu klosteri, bet sniedzās arī pāri Daugavai (šodienas Bolderājas teritorija). Mūkiem piešķīra tiesības savā teritorijā cirst kokus, celt dzirnavas un būvēt kuģus. Dokumentam pievienoti bīskapa Vilhelma, Livonijas bīskapa Alberta, Rīgas Doma baznīcas, Zobenbrāļu ordeņa mestra, Daugavgrīvas klostera un Rīgas pilsētas zīmogi.

2. Daugavgrīvas komandanta Johana Voļska (Johan Wolsky) vēstule Rīgas birģermeistaram. 1576. g. 3. VI. LVVA, 673. f., 1. apr., 102. l., 146. lp.

Autors paskaidro, ka karavīri no pienākušā kuģa viņam labprātīgi iedevuši vienu mucu sāls un lūdz pilsētas rāti turpmāk sūtīt uz cietoksni vairāk sāls.

3. Polijas karaļa Sigismunda III (Sigismundus Rex) privilēģija Daugavgrīvas komandantam Johanam Ostrovskim (Johann Ostrowski). 1592. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 102. l., 151. lp.

Johans Ostrovskis tiek iecelts par Daugavgrīvas komandantu. Viņa pārziņā nodota cietokšņa militārā un Daugavgrīvas iedzīvotāju administratīvā pārvalde, kā arī garāmbraucošo kuģu uzraudzība un kontrole.

4. Rīgas rātes sēdes protokols par nepieciešamajiem pasākumiem Daugavgrīvas cietokšņa aizstāvēšanai pret zviedru iebrukumu. 1600. g. 5. IX. LVVA, 673. f., 1. apr., 104. l., 9., 10. lp.

Sakarā ar to, ka Zviedrijas reģenta Kārļa karaspēks tuvojās Rīgai, vairāki rātes locekļi apspriedās ar Daugavgrīvas komandantu Voicehu Mešiņski (Woicziech Meszynsky) par cietokšņa būves papildus nocietināšanu un garnizona apgādi ar pārtiku.

5. Daugavgrīvas komandanta Jana Ostrovska (Jan Ostrowski) izrakstītā kvīts par cietoksniem piegādātajiem materiāliem. 1600. g. 11. X. LVVA, 673. f., 1. apr., 104. l., 194. lp.

Rīgas rāte nosūtījusi uz cietoksni siļķes, etiķi, šaujampulveri u.c., kas kopā izmaksājis 577 guldenus 9 grašus.

6. Daugavgrīvas komandanta Jana Ostrovska (*Jan Ostrowski*) izrakstītā kvīts par cietoksnim piegādātajiem materiāliem. 1600. g. 18. X. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 104. l., 195. lp.

Rīgas rāte nosūtījusi uz cietoksni kokmateriālus, sāli, šaujampulveri, metāla stieņus, kas kopā izmaksājis 139 guldeņus 11 grašu.

7. Daugavgrīvas komandanta Voiceha Mešiņska (*Woicziech Meszynsky*) izrakstītā kvīts par cietoksnim piegādātajiem materiāliem. 1601. g. 17. III. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 104. l., 196. lp.

Rāte nosūtījusi uz cietoksni vienu mucu šaujampulvera.

8. Daugavgrīvas cietokšņa karte. 1601. g. *LVVA*, 6828. f., 2. apr., 821./4. lieta.

Izstādītais dokuments ir Karla Lēvisa of Menāra (Carl Löwis of Menar) 1894. g. izgatavotā kopija; oriģināls, glabājas Stokholmas kara arhīvā.

9. Daugavgrīvas cietokšņa karte. 1601. g. *LVVA*, 6828. f., 2. apr., 824. lieta.

Izstādītais dokuments ir Karla Lēvisa of Menāra (Carl Löwis of Menar) 1894. g. izgatavotā kopija; oriģināls glabājas Stokholmas kara arhīvā.

10. Jautājumi Daugavgrīvas poļu garnizona karavīriem, izmeklējot padošanos zviedriem. 1608. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 104. l., 116.–122. lp.

Karavīriem vajadzēja atbildēt uz 42 jautājumiem. Tematiski tie aptvēra gan garnizona aizsardzības spējas un komandējošā sastāva gatavību rīkoties sarežģītajā situācijā, gan nocietinājumu drošību, pārtikas apgādi, gan arī ienaidnieka militāro sagatavotību.

11. Zviedrijas Kara kolēģijas rīkojums Vidzemes ģenerālgubernatoram par nepieciešamajiem remontiem vecajā Daugavgrīvas cietoksnī un nocietinājumu būvi tā apkārtne. 1653. g. 2. VI. *LVVA*, 7349. f., 1. apr., 160. l., 203.–206. lp.

Pievienotajā plānā vecā cietokšņa vietā uzraksts: „Te atrodas izpostītais vecais Daugavgrīvas cietoksnis un sabrukusī pils.”

12. Ziņojums par krievu armijas tuvošanos vecajam Daugavgrīvas cietoksnim. 1701. g. 4. VII. *LVVA*, 7349. f., 1. apr., 316. l., 45. lp.

Zviedru virsnieks Georgs Leopolds Glazenaps (Georg Leopold Glasenapp) ziņo Vidzemes gubernatoram Ērikam Dālbergam (Erick Dahlberg), ka viņam pavēlēts neļaut ienaidniekam ieņemt veco Daugavgrīvu.

13. Vaku grāmata Mīlgrāvja muižas zemniekiem, kas apstrādā vecā Daugavgrīvas cietokšņa zemes. 1760. g. *LVVA*, 738. f., 1. apr., 153. l., 148., 149. lp.

Zemes bijušā cietokšņa teritorijā apstrādā trīs zemnieki: Melpautu vai Apšu Miķelis, Pusmuižnieku Jans, Nabekaktu Jānis.

14. Daugavgrīvas draudzes skolas skolotāja Karla Heinriha Splīta (*Carl Heinrich Spliet*) iesniegums Rīgas baznīcu virsvaldei par vecā cietokšņa zemes piešķiršanu skolai. 1827. g. 18. V. *LVVA*, 238. f., 1. apr., 573. l., 8. lp.

Vēstules autors apliecina, ka zemes, kur kādreiz atradies vecais cietoksnis, kopš 1739. g. izmantojusi draudzes skola.

Sk. vēl:

1. Šķīrējtiesneša apstiprinājums robežlīgumam starp Rīgas pilsētu un Daugavgrīvas cisterciešu klosteri. 1226. g. 16. III. *LVVA*, 8. f., 3.^A apr., 6. l.
2. Pāvesta legāta Vilhelma apstiprinājums 1226. g. 17. III robežlīgumam starp Rīgas pilsētu un Daugavgrīvas cisterciešu klosteri. 1234. g. 13. IX. *LVVA*, 8. f., 3.^A apr., 30. l.
3. Daugavgrīvas klostera abata Vilhelma raksts Rīgas rātei par klostera robežu neaizskaramību. 1263. g. *LVVA*, 8. f., 3.^A apr. 55. lp.
4. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Daugavgrīvas cietoksni. 1565.–1593. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 96. l.

5. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par laupīšanas gadījumiem Daugavgrīvā. 1568.–1613. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 97. l.
6. Polijas karaļa pavēles un rīkojumi par Daugavgrīvas cietokšņa pārvaldi. 1581.–1603. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 93. l.
7. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Daugavgrīvas pārvaldnieka Jana Ostrovska (*Jan Ostrowski*) darbību. 1590.–1597. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 1458. l.
8. Daugavgrīvas cietokšņa ēku apraksts. 1599. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 1220. l.
9. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Daugavgrīvas cietoksni Poļu–zviedru kara gados. 1600.–1618. g. *LVVA*, 673. f., 1. apr., 104. l.

II. JAUNĀIS DAUGAVGRĪVAS CIETOKSNIS

*Paralēli vecajai ietekai jūrā Vecāķu rajonā 1567. g. Daugava izveidoja jaunu gultni, kas samērā strauji padziļinājās un kļuva par galveno upes ceļu. Pamatvilcienos tā virziens sakrīt ar upes šodienas tecējumu. Poļu–zviedru karā pēc vairākām militārām veiksmēm 1608. g. zviedri grāfa Mansfelda vadībā jaunās ietekas kreisajā krastā pie Lielupes ietekas uzcēla četrstūra skansti, ko nosauca par Jauno skansti, bet vēlāk – Jauno grīvu (*Neumünde*). 250 vīru lielais garnizons cietoksni varēja noturēt tikai nepilnu gadu. Arī turpmāk, pakārtoti kara norisēm, cietoksnis pārmaiņus atradās gan poļu, gan zviedru rokās, līdz 1621. g. oktobrī krietni izpostīto jauno cietoksni ieguva zviedri. 1624. g. Gustavs II Ādolfs apskatīja nocietinājumus un pavēlēja tos atjaunot. Šajā laikā cietokšņa aizsardzību nodrošināja 21 lielgabals, skanstes mūru iekšpusē bija uzceltas 6 kazarmu ēkas, dažas dzīvojamās mājas un baznīca.*

Pēc Zviedrijas karalienes Kristīnes 1639. g. rīkojuma četrstūrains skansti pārbūvēja par cietoksni ar pieciem bastioniem un diviem vārtiem. Dažus gadus vēlāk – 1642. g. šejienes garnizons sastāvēja no 2 līdz 5 rotām, te atradās 120 lielgabalu un mortīru, kazarmas, virsnieku dzīvokļi, garnizona baznīca, pārtikas un municijas noliktavas.

Būtiskas pārbūves cietoksnī tika uzsāktas 1682. g. Saskaņā ar jaunajām fortifikācijas prasībām piecus agrākos bastionus paplašināja, uzbūvēja sesto bastionu, jaunus kazemātus un pulvera pagrabus, uzbēra vaļņus un padziļināja grāvjus. Apjomīgā pārbūve nebija pabeigta vēl Ziemeļu kara sākumā.

Tā kā 17. gs. otrajā pusē vecais, 13. gs. celtais cietoksnis militāri stratēģisko nozīmi bija zaudējis, Daugavgrīvas nosaukumu arvien konsekvētāk pārņēma jaunais, upes kreisajā krastā izveidotais, nozīmīgais militārais centrs.

1. Instrukcija Daugavgrīvas jaunā cietokšņa celtniecībai. 1639. g. 22. V. *LVVA*, 2415. f., 1. apr., 239. l., 20.–25. lp.

*Jaunā cietokšņa būve uzticēta inženierim Johanam fon Rodenborham (*Johann von Rodenborch*). Instrukcijā detalizēti aprakstīta jaunā cietokšņa konfigurācija, vaļņu, grāvju, tiltu un vārtu izmēri, karaspēkam nepieciešamo ēku plānojums un funkcijas. Bez 60 vietējiem namdariem šeit strādās arī 600 ar Zviedrijas karaļa atļauju no Somijas šurp atvestu vīru. Kopējā darbu izmaksa plānota 37 000 valsts dālderu apjomā. Dokumentu parakstījuši: Gabriels Uksenšerna (*Gabriel Oxenstierna*), Jakobs Delagardi (*Jacobus De la Gardie*), Aksels Rinnigs (*Axell Oxenstierna*) un Aksels Uksenšerna (*Axell Oxenstierna*).*

2. Daugavgrīvas cietokšņa 1640. g. kases rēķins. Sastādīts 1641. g. 7. X. *LVVA*, 7349. f., 1. apr., 157. l., 122. lp.

Atskaites periodā cietokšņa vajadzībām no valsts kases izsniegti 525 valsts dālderī; visa šī nauda izmaksāta garnizona karavīru, kalpotāju, meistarū un amatnieku algām.

3. Daugavgrīvas cietokšņa plāns. 1642. g. *LVVA*, 6828. f., 2. apr., 821./1. l.

Matiasa Rihtera (Matthias Richter) plāna oriģināls atrodas Stokholmas kara arhīvā. Izstādīto kopiju 1894. g. izgatavojis Karls Levis of Menars (Carl Lōwis of Menar).

4. Vidzemes ģenerālgubernatoram Bengtam Uksenšernam (Bengt Oxenstierna) iesniegtais pārskats par nepieciešamiem uzlabojumiem Daugavgrīvas cietoksni. 1662. g. 3. XI. LVVA, 7349. f., 1. apr., 371. l., 2.–14. lpp.

Nepieciešami vairāki būtiski uzlabojumi nocietinājumu sistēmā: jāuzbūvē vairāki jauni paceļamie tilti, jāpalielina garnizona skaitliskais sastāvs; papildus karavīri un ieroči sevišķi nepieciešami artilērijas daļām. Būtiski jāuzlabo karavīru apgāde ar pārtiku, graudu uzglabāšanai jāceļ magazīnas ēka, ar laukakmeņiem jāizmūrē akas u.c.

5. Daugavgrīvas cietokšņa garnizona karavīru saraksts. 1675. g. 2. IX. LVVA, 7349. f., 1. apr., 268. l., 63. lp.

Sastādījis Hans Ferzens (Hans Fersen). Kopā divos garnizona pulkos un štābā dienējuši 11 virsnieku, 94 apakšvirsnieki un 418 karavīru.

6. Pārskats par Daugavgrīvas cietokšņa militāro un civilpersonu skaitu. 1682. g. 20. III. LVVA, 7349. f., 1. apr., 372. l., 58. lp.

Minēti karavīri, muiņnicā strādājošie, garīdznieki, dzirnavu strādnieki, namdari, zāģeri, kalēji u.c.

7. Daugavgrīvas fortifikāciju kases grāmata. 1692. g. Atvērumā: Kases ienākumi un izdevumi janvārī. LVVA, 7349. f., 3. apr., 85. l. 5., 6. lp.

Dokuments sniedz informāciju par būvdarbos nodarbināto strādnieku skaitu, darba veidiem, materiālu piegādi, samaksas apjomu.

Sk. vēl:

1. Daugavgrīvas komandantu ziņojumi Vidzemes gubernatoram par stāvokli cietoksni – garnizona sastāvu 1662. un 1665. g., komandējošo sastāvu 1666. un 1667. g., nepieciešamajām cietokšņa pārbūvēm 1669. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 162. l., 84., 299., 312., 345., 363., 418., 454., 623. lp.
2. Dokumenti par būvdarbiem Daugavgrīvas cietoksni. 1769.–1776. g. 2715. f., 1. apr., 240. l.
3. Daugavgrīvas komandanta E. Pistolkorsa (*Er. Pistolkors*) ziņojumi Vidzemes ģenerālgubernatoram par stāvokli cietoksni. 1674.–1679. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 268. l.
4. Inženiera Nikolasa Rēdingera (*Nicolas Rödinger*) ziņojumi Vidzemes ģenerālgubernatoram par Daugavgrīvas cietokšņa pārbūves darbiem. 1683.–1685. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 372. l., 35., 169., 185., 225., 240., 311., 322., 434., 436., 439., 462., 498., 551. lp.
5. Daugavgrīvas cietokšņa būvdarbu un uzturēšanas izdevumu tāme. 1683. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 372. l., 159. lp.
6. Vidzemē dislocēto garnizonu (arī Daugavgrīvas) uzturēšanas tāme. 1693. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 373. l., 166.–174. lp.
7. Vidzemes ģenerālgubernatora pavēle pulkveža fon Budberga (*von Budberg*) iecelšanai par Daugavgrīvas komandantu. 1698. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 373. l., 506. lp.
8. Daugavgrīvas cietoksnim nepieciešamās munīcijas saraksti. 1697., 1698. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 373. l., 512., 514. lp.
9. Daugavgrīvas cietokšņa remontam nepieciešamo būvmateriālu saraksts. 1699. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 373. l., 613. lp.

III. DAUGAVGRĪVAS CIETOKSNIS ZIEMEĻU KARĀ

Jau Ziemeļu kara sākumā pēc neveiksmīga uzbrukuma Rīgai 1700. g. februārī Polijas karaļa un Saksijas kūrfirsta Augusta II karaspēka komandieris Flemings devās uz Daugavgrīvu, lai no šī stratēģiski svarīgā punkta traucētu kuģu pieeju Rīgai. 1700. g. 24. III Daugavgrīvas garnizons atsita sakšu uzbrukumu, bet militārā pārspēka dēļ pēc divām dienām bija spiests kapitulēt. Zviedru armijas cīņas par cietokšņa atgūšanu atsākās tikai pēc gada – karaļa Kārļa XII pavēli par Daugavgrīvas ieņemšanu pulkvedis Gustavs Albedils saņēma 1701. g. 20. VII. Pēc divu mēnešu aplenkuma un intensīvas apšaudes 1701. g. 11. XII zviedri cietoksni atguva. Daugavgrīvas komandants pulkvedis Albedils mira 1708. g., un viņu apbedīja Rīgas Doma baznīcā.

1704. g. cietoksnī bija 100 lielgabalu, 300 regulārā karaspēka kareivju un 600 latviešu zemessargu. Apšaudēs cietušajai būvei bija nepieciešams nopietns remonts, tomēr līdzekļu un darbaspēka trūkuma dēļ darbu temps bija lēns, un tos varēja veikt nepilnā apjomā.

1709. g. novembrī krievu karaspēks uzsāka Rīgas un Daugavgrīvas aplenkumu. Bolderājā un Mangaļsalā krievi uzcēla skanstis, ar ko pilnībā pārtrauca cietokšņa sakarus ar pārējām teritorijām. 1710. g. 19. VIII mēra un bada novājinātais zviedru garnizons kapitulēja; viņiem tika dotas tiesības ņemt līdzī šautenes un, mūzikai skanot, atītiem karogiem, iziet no cietokšņa un doties uz Pērnavu. Neilgi pēc tam cietoksni apmeklēja arī Pēteris I, atzina tā lielo militāri stratēģisko nozīmi un pavēlēja uzsākt postījumu labošanu.

1. Zviedru virsnieka M. Vadenfelda (Wadenfeldt) ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam (Erick Dahlberg) par sakšu un krievu karaspēka ierašanos Daugavgrīvā. 1701. g. 4. VI. LVVA, 7349. f., 1. apr., 316. l., 20. lp.

Vēstules autora komandētais karaspēks bija izvietojies Vecāķos; no turienes viņš vērojis notikumus Bolderājā un Daugavgrīvā: ienaidnieka karavīri visu iepriekšējo nakti pieveduši lielgabalus.

2. Zviedru virsnieka Lorenca Lauterbaha (Lorentz Lauterbach) ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par sakšu un krievu karaspēku Daugavgrīvā. 1701. g. 8. VI. LVVA, 7349. f., 1. apr., 316. l., 22. lp.

Vēstules autors no Vecāķiem vērojis notikumus Bolderājā un Daugavgrīvā: tur pienākušas 17 laivu un strūgu, bet 3 laivas ieradušās jau naktī, šie braucēji i septiņiem Mangaļsalas zemniekiem nolaupījuši reņģu tīklus.

3. Ceļojuma pase personām, kas pavada krievu gūstekņus no Daugavgrīvas uz Rīgu. 1701. g. 28. VII. LVVA, 7349. f., 1. apr., 298. l., 216. lp.

Atļauja vienam zviedru kaprālī, diviem jātniekiem un 2 musketieriem kopā ar diviem krievu gūstekņiem netraucēti pārvietoties no Daugavgrīvas uz Rīgu.

4. Zviedru virsnieka Gustava Albedila (Gustaf Albedyll) ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par stāvokli Daugavgrīvā. 1701. g. 29. IX. LVVA, 7349. f., 1. apr., 298. l., 214. lp.

Vēstules autors apmeties Bolderājas muižnīcā un vēlas saņemt tālākus rīkojumus, kā rīkoties ar krievu gūstekņiem.

5. Zviedru virsnieka Gustava Albedila ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par Daugavgrīvas kavalēristu skaitu. 1701. g. 8. XI. LVVA, 7349. f., 1. apr., 298. l., 228. lp.

Daugavgrīvā ieradušies 242 karavīri.

6. Daugavgrīvas komandanta Gustava Albedila ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par cietokšņa un garnizona stāvokli. 1702. g. 13. I. LVVA, 7349. f., 1. apr., 298. l., 279.–285. lp.

Daugavgrīvas garnizonā jābūt 400 karavīriem; autors iesaka saglabāt un papildināt esošo sastāvu, veikt nopietnus cietokšņa remontdarbus, nodrošināt karavīrus ar nepieciešamo pārtiku. Jāatjauno dzirnavu darbība, jā rūpējas par malkas sagādi, jā sagādā vajadzīgās laivas un strūgas.

7. Georga Palmštrika (George Palmstrick) ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par cietokšņa atjaunošanas darbu gaitu. 1702. g. 18. III. LVVA, 7349. f., 1. apr., 346. l., 89. lp.

Jau mēnesi cietoksnī strādājuši 10 pilsētas namdaru, sagādāti nepieciešamie malkas krājumi, iepirkta kokmateriālu rezerves. Lūgums parūpēties, lai amatnieki saņemtu nopelnīto algu.

8. Georga Palmštrika ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par cietokšņa atjaunošanas darbu gaitu. 1702. g. 22. III. LVVA, 7349. f., 1. apr., 346. l., 92. lp.

Ziņojums par būvei nepieciešamo kokmateriālu sagādi; meistari un amatnieki vēl arvien nav saņēmuši algas.

9. Georga Palmštrika ziņojums Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam par cietokšņa atjaunošanas darbu gaitu. 1702. g. 14. IV. LVVA, 7349. f., 1. apr., 346. l., 98. lp.

Cietoksnī strādā 113 vīru, bet veicamajam darba apjomam šis skaits ir nepietiekams, būtu vēlams vienkāršākiem darbiem izmantot arī tuvējo muižu zemniekus. Lūdz atļauju melnzemes pārvešanai no vecā Daugavgrīvas cietokšņa izlietot pie Rīgas pils stāvošās laivas un strūgas.

10. J. Gaunerdorfena (J. Gaunerdorffen) ziņojums no Bolderājas Vidzemes ģenerālgubernatoram Karlam Gustavam Frēliham (Karl Gustav Frölich) par karaspēka transportam nepieciešamajiem kuģiem. 1702. g. 16. X. LVVA, 7349. f., 1. apr., 316. l., 345., 346. lp.

Bolderājā un tuvējās muižās uz transportu gaida ievērojams skaits karavīru, kuģu nepietiek.

11. J. Gaunerdorfena ziņojums no Bolderājas Vidzemes ģenerālgubernatoram Karlam Gustavam Frēliham par karaspēka transportam nepieciešamajiem kuģiem. 1702. g. 22. X. LVVA, 7349. f., 1. apr., 316. l., 349., 350. lp.

Iepriekšējā naktī plosījies vētra, kas būtiski kavējusi armijas transportu. Bolderājā pienākuši tikai divi kuģi.

12. Daugavgrīvas komandanta Gustava Albedila nosūtītie pārskati Vidzemes ģenerālgubernatoram Karlam Gustavam Frēliham par iebraukušajiem kuģiem un pasažieriem. 1704. g. 13. VIII un 8. X. LVVA, 7349. f., 1. apr., 299. l., 262, 263, 358, 359. lp.

Minēts iebraukšanas datums, kuģa nosaukums, tilpums, kravas sastāvs, no kurienes braucis, nosaukti pasažieri, ja tādi bijuši.

13. Tāme Daugavgrīvas cietokšņa dzirnavu remontam. 1705. g. 6. III. LVVA, 7349. f., 1. apr., 346. l., 360., 361. lp.

Nepieciešamos darbus par 29 ¼ valsts dāldera apņemas veikt Rīgas meistars Bērents Fišers (Berent Fischer). Līgums noslēgts ar Georgu Palmštriku, to akceptējis Vidzemes ģenerālgubernators Karls Gustavs Frēlihs. Līgumā paredzēto algu meistars saņēmis 1705. g. 14. VII.

14. Daugavgrīvas cietokšņa būvdarbos strādājušo meistaruru un amatnieku saraksts. 1705. g. 26. VII. LVVA, 7349. f., 1. apr., 346. l., 313., 314. lp.

Saraksts sastādīts iesniegšanai ģenerālgubernatoram, lai iegūtu līdzekļus algu samaksai. Minēts meistara vai amatnieka vārds, nostrādāto dienu skaits aprīlī,

maijā, jūnijā, jūlijā, šajā laikā nopelnītā naudas summa. Parakstījuši: leitnants Johans Vilhelms Makss (Johan Wilhelm Max) un Georgs Palmštrijs.

15. Daugavgrīvas cietokšņa aplenkuma plāns. 1710. g. jūlijs. LVVA, 6828. f., 2. apr., 823. l.

Attēlota cietokšņa un tā ēku situācija, kā arī krievu armijas novietne. Plānam pievienots paskaidrojums.

Sk. vēl:

1. Ziņojumi Vidzemes ģenerālgubernatoram par fortifikācijas būvēm Vidzemē. 1700.–1708. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 374. l.
2. Zviedru armijas komandieru (arī Gustava Ernsta Albedila) ziņojumi Vidzemes ģenerālgubernatoram par kara darbību Vidzemē. 1700.–1702. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 298. l.
3. Daugavgrīvas komandanta Gustava Ernsta Albedila ziņojumi par stāvokli cietoksnī 1701. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 235. l.
4. Ziņojumi Vidzemes ģenerālgubernatoram par zviedru artilērijas pulku stāvokli Vidzemē. 1701.–1708. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 346. l.
5. Daugavgrīvas komandanta Gustava Ernsta Albedila ziņojumi par stāvokli Daugavgrīvas cietoksnī. 1703.–1704. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 299. l.
6. Daugavgrīvas komandanta Gustava Ernsta Albedila ziņojumi par stāvokli Daugavgrīvā. 1707., 1708. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 300. l.

IV. KRIEVIJAS ARMIJA

Pēc krievu–zviedru kara 1711. g. Daugavgrīva nonāca Krievijas rīcībā. 1765. g. cietoksnis tika atdalīts no Rīgas fortifikācijas sistēmas un tam iecēla patstāvīgu komandantu. Garnizonā dažādos laika posmos atradās garnizona pulks vai bataljons un artilērijas vienība, no 19. gs. sākuma arī laboratorija, arsenāls. Miera laikā garnizonā bija ap 500 karavīru, bet kara gados, kad tas kļuva par armijas bāzes vietu, sastāvs ievērojami pieauga, jo tika iesaukti rekrūši. 1917. g., Krievijas armijai atkāpjoties no Daugavgrīvas, cietoksnis tika saspridzināts, bet lielie pārtikas un munīcijas krājumi evakuēti vai iznīcināti. Kopumā, attīstoties kara vešanas koncepcijai, laika gaitā cietokšņi pakāpeniski zaudēja savu militāro nozīmi. Salīdzinot ar citiem impērijas nocietinājumiem, Daugavgrīvas cietoksnis bija arī visai neliels un vāji apbruņots.

1. H. Hameltona (Hammelthon) ziņojumi ģenerālgubernatoram par graudu magazīnas un maiznīcas celšanu Daugavgrīvas cietoksnī. 1746. g. 13. un 15. XI. LVVA, 2715. f., 1. apr., 258. l., 2., 3. lp.

Pildot ģenerālgubernatora pavēli, garnizona graudu magazīnas celtniecību uzsāka 1744. g. 13. V. 162 pēdas garā un 42 pēdas platā mūra ēka izmaksājusi 5481 rbļ. Blakus uzcelta arī maiznīca, šie darbi izmaksājuši 4486 valsts dālderus.

2. Daugavgrīvas cietoksnī novietotās artilērijas lielgabalu skaits. 18. gs. vidus. LVVA, 2715. f., 3. apr., 55. l., 40., 41. lp.

Krievijas armijas Daugavgrīvas artilērijas rīcībā 18. gs. vidū bija 191 lielgabals, 7 mortīras un 12 haubices. Dokumentā sastādītajās tabulās artilērijas ieroču daudzums sadalīts atbilstoši to atrašanās vietām atsevišķos bastionos.

3. Daugavgrīvā dislocētā Krievijas karaspēka skaitliskā sastāva tabula. 1811. g. 1. IV. LVVA, 1. f., 12. apr., 575. l., 1.–3. lp.

1811. g. 1. IV cietoksnī atradās 4 štāba virsnieki, 19 virsnieku, 59 apakšvirsnieki, 15 muzikantu, 612 ierindnieki un 59 ārrindas dienesta personas. Tabulā parādīts arī atsevišķu cietoksnī dislocēto karaspēka daļu skaitliskais sastāvs, kā arī prombūtnē esošo karavīru, virsnieku gaitnieku (denščiku) un arestantu skaits.

4. Krievijas kara ministra rīkojums infantērijas un kavalērijas ģenerālim kņazam Lobanovam-Rostovskim (*Лобанов-Ростовский*) par Daugavgrīvas kara hospitāļa aprīkojuma iegādi. 1812. g. 17. II. LVVA, 1. f., 2. apr., 1482. l., 1. lp.

Dokumentā pavēlēts sagatavot un uzglabāt vajadzīgo inventāru, līdz rastos nepieciešamība ierīkot Daugavgrīvas cietoksnī hospitāli 500 slimajiem.

5. Inženieru karaspēka ģenerālmajora Šreiterfelda (*Шрейтерфельд*) ziņojums par Daugavgrīvas cietokšņa austrumu palisādes novērtēšanu. 1814. g. 24. III. LVVA, 1. f., 12. apr., 1070. l., 3. lp.

Ģenerālmajors Šreiterfelds atzīst, ka austrumu palisādi nedrīkst nojaukt.

6. Daugavgrīvas komandanta ziņojums Baltijas ģenerālgubernatoram par komandanta nama pārbūvi. 1870. g. 4. IX. LVVA, 1. f., 8. apr., 3040. l., 1. lp.

Daugavgrīvas komandanta ziņojums par būvdarbiem namā, kā rezultātā ievērojami uzlabojusies tā apkures sistēma.

7. Krievijas ķeizara Aleksandra II personiskās kancelejas vēstule Vidzemes gubernatoram Daugavgrīvas cietoksnī ieslodzītā barona Krīdenera (*Kruedener*) lietā. Pēterburga, 1874. g. 2. III. LVVA, 3. f., 5. apr., 1933. l., 2., 3. lp.

Baronam Karlam Krīdeneram Vidzemes galma tiesa piesprieda vienu gadu ieslodzījuma Daugavgrīvas cietoksnī par nelikumīgiem rīkojumiem Oleru muižā, taču pēc tieslietu ministra rīkojuma K. Krīdeneru no ieslodzījuma atbrīvoja.

8. Daugavgrīvas cietokšņa komandanta pavēle par kara stāvokļa ieviešanu. 1914. g. 13. VII. LVVA, 54. f., 1. apr., 1706. l., 1. lp.

Pavēle par kara stāvokļa ieviešanu cietoksnī un 7 verstu apkārtnes rajonā noteica policijas pakļaušanos cietokšņa žandarmu komandai, kā arī komandanta vietnieku iecelšanu.

9. Daugavgrīvas cietokšņa komandanta rīkojums par nevēlamu personu pārvietošanu ārpus cietokšņa zonas. 1915. g. maijs. LVVA, 54. f., 1. apr., 1766. l., 29. lp.

Pirmā pasaules kara sākumā, fronteī tuvojoties, no piefrontes rajoniem uz aizmuguri tika pārvietotas visas aizdomīgās un nevēlamās personas.

10. Daugavgrīvas cietokšņa žandarmērijas komandas priekšnieka rīkojums par kuģu evakuāciju. 1915. g. 11. VII. LVVA, 54. f., 1. apr., 1782. l., 105. lp.

Žandarmu komandas priekšnieks ziņo par transporta līdzekļu ieviešanu Daugavas grīvā un tālāko pārvietošanu iekšējos ūdeņos uz cietokšņa rēķina.

11. Daugavgrīvas, Bolderājas un Mīlgrāvja rajonā esošo kara resora zemju plāns. 20. gs. sākums. LVVA, 1679. f., 194. apr., 56. l.

Plānā īpaši atzīmētas kara resora zemes abpus Daugavai upes grīvā.

Šk. vēl:

1. Daugavgrīvas komandanta Oļsufjeva (*Ольсифьев*) ziņojumi Baltijas ģenerālgubernatoram par saslīmušajiem kareivjiem Daugavgrīvas cietoksnī. 1811. g. LVVA, 1. f., 2. apr., 1482. l.
2. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par jaunas pirts celtniecību Daugavgrīvas cietoksnī. 1847. g. LVVA, 1. f., 7. apr., 269. l.
3. Rīgas apriņķa policijas pārvaldes dokumenti par Daugavgrīvas policijas iestāžu rīcību iespējamās mobilizācijas gadījumā. 1872. g. LVVA, 54. f., 1. apr., 2489. l.
4. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par aizliegumu ārzemniekiem uzturēties Daugavgrīvas cietoksnī. 1890. g. LVVA, 3. f., 7. apr., 452. l.

V. DAUGAVGRĪVA NEATKARĪBAS KARA LAIKĀ

Latvijas armijas daļas Daugavgrīvas cietoksnī un Bolderājā ienāca 1919. g. vasarā. Šī un apkārtnes teritorija tika pakļauta Bolderājas un Daugavgrīvas komandantam, kuram karadarbības laikā bija piešķirtas plašas administratīvās un militārās funkcijas un pilnvaras. 1919. g. rudenī pie Daugavgrīvas norisinājās kaujas ar Bermonta „Krievijas Rietumarmiju”.

1. Daugavgrīvas–Bolderājas komandantūras uzsaukums iedzīvotājiem. 1919. g. 16. VIII. LVVA, 3432. f., 1. apr., 1. l., 11. lp.

Uzsaukumā turīgie iedzīvotāji aicināti atbalstīt kara apstākļu radītos trūkumcietējus. Ziedojumus lūdz nodot komandantūrā.

2. Daugavgrīvas–Bolderājas komandantūras štatu un bruņojuma saraksts. 1919. g. 13. IX. LVVA, 3432. f., 1. apr., 18. l.

Dokumentā minēts, ka komandantūrā bijuši 3 virsnieki, 2 ierēdņi, 8 instruktori, 3 vecākie rakstveži, 71 kareivis, medicīnas feldšeris un 4 privātpersonas. Bruņojumā – 42 šautenes.

3. Daugavgrīvas–Bolderājas komandantūras ziņojums par stāvokli cietoksnī. 1919. g. 14. IX. LVVA, 3432. f., 1. apr., 18. l.

Ziņojumā uzskaitīti un raksturoti komandantūras iecirknī esošie valsts īpašumi (dzīvojamās mājas, saimniecības ēkas), mūra kazarmas, laivas un baržas. Viss ļoti sliktā stāvoklī.

4. Daugavgrīvas–Bolderājas komandantūras pavēle par ielu apgaismošanu Bolderājā. 1919. g. 7. X. LVVA, 3432. f., 1. apr., 1. l., 82., 83. lp.

Komandants pavēl Bolderājas pagasta Izpildu komitejai drošības apsvērumu dēļ, saskaņojot ar Bolderājas Elektrības akciju sabiedrību, nodrošināt ielu apgaismojumu. Līdzekļi jāiegūst, no katra mājas saimnieka ievācot 3 Latvijas rubļus mēnesī.

5. Latvijas armijas virspavēlnieka štāba ziņojums par Bolderājā un Daugavgrīvā iegūtajām trofejām. 1919. g. 17. X. LVVA, 3234. f., 18. apr., 95. l.

Latvijas armijas daļas Bolderājā un Daugavgrīvā 17. oktobrī kaujās pret Bermonta komandēto „Krievijas Rietumarmiju” ieguva lielgabalus, 30 ložmetēju, radiostaciju, lauka virtuves, zirgus un pajūgus, munīciju.

6. Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas komandantūras karavīru saraksts. 1919.–1920. g. LVVA, 3432. f., 1. apr., 17. l.

Sarakstā minēti 27 personu uzvārdi ar norādēm par dienesta pakāpi, piederības vietu, dienesta gaitu.

VI. LATVIJAS ARMĪJA

Pēc bermontiešu padzīšanas cietoksnis un Bolderāja kļuva par Latvijas armijas garnizona daļu novietni. Cietoksnī izvietojās Daugavgrīvas artilērija (1935. g. to pārdēvēja par Krasta artilērijas pulku), bet Bolderājā – Sapieru bataljons (no 1926. g. – pulks). 1940. g. vasarā pēc Latvijas okupācijas cietoksnī izvietojās arī PSRS Jūras Kara flotes vienības.

1. Daugavgrīvas artilērijas komandiera pavēles. 1923. g. LVVA, 4960. f., 1. apr., 1. l.

Lietā pārvaldības daļas pavēles, ar kurām noteikts sardzes dienests, pārmaiņas personālsastāvā, nodrošinājums ar ekipējumu u.c.

2. Ziņojums par Daugavgrīvas cietokšņa būvju stāvokli. 1925. g. 23. IV. LVVA, 1605. f., 2. apr., 38. l., 38.–40. lp.

Kara būvinženiera pulkveža J. Švolkovska ziņojumā detalizēti aprakstīts nocietinājumu stāvoklis, kā arī aizsardzības iespējas. Ziņojuma autors izsaka priekšlikumus cietokšņa aizsardzības spēju uzlabošanai.

3. Daugavgrīvas cietokšņa rajona karte. 1925. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 383. l.

4. Sapieru pulka nometnes plāns. 1926. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 383. l., 2. lp.

Plānā atzīmētas dzīvojamās un saimniecības ēkas, apkārtējās ielas.

5. Sapieru pulka Bolderājas novietnes fotouzņēmums no gaisa. 1928. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 365. l., 33. lp.

Uzņēmums izdarīts virs Sapieru pulka novietnes.

6. Bolderājas un Daugavgrīvas fotouzņēmums no gaisa. 1928. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 365. l., 34. lp.

Uzņēmumā redzama Bolderājas un Daugavgrīvas teritorija.

7. Daugavgrīvas cietokšņa rajona karte. 1928. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 366. l., 114. lp.

Kartē mērogā 1:8400, detalizēti parādīts Daugavgrīvas cietokšņa rajons. Īpaši atzīmētas starmetēju ligzdas, starmetēju un ģeneratoru slēptuves, apakšzemes kabeļa līnijas un dzelzceļa līnijas, kuras bija paredzēts izbūvēt vēlākajos gados.

8. Kara resora pārziņā esošās teritorijas plāns Daugavgrīvas, Mangaļsalas, Bolderājas un Buļļumuižas rajonā. 1929. g. LVVA, 1605. f., 2. apr., 42. l., 36. lp.

Plānā atzīmēti īpašumi, kas piederējuši cariskās Krievijas kara resoram un 20. gados atradās Latvijas armijas īpašumā, kā arī zemes gabali, kurus Centrālai zemes ierīcības komisijai pieprasīja piešķirt kara resoram.

9. Daugavgrīvas garnizona priekšnieka pavēle par PSRS karaspēka ienākšanu cietoksnī. 1940. g. 9. VII. LVVA, 4960. f., 1. apr., 19. l., 175. lp.

Karavīri tiek informēti, ka 9. VII PSRS karaspēks ienāks Centrālcietoksnī, kura daļu arī turpmāk apsargās. Dots rīkojums izrādīt padomju karavīriem „visu iespējamo pretimnākšanu”.

10. Bolderājas plāns ar Sapieru pulka pretgaisa aizsardzības shēmas atzīmēm. 20. gadu beigās. LVVA, 1506. f., 1. apr., 384. l., 1. lp.

Lietā shematiski attēlots Bolderājas būvju un ielu tīkls. Ar atzīmēm norādītas aktīvās gaisa aizsardzības grupu, ķīmiskās novērošanas trauksmes posteņu un pretgaisa aizsardzības bataljona komandpunkts.

VII. JŪRAS VĀRTI RĪGAI

Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas ģeogrāfiskā novietne pie Daugavas ietekas Baltijas jūrā noteica teritorijas izveidošanos par ietekmīgu faktoru Rīgas tirdzniecībā; gadsimtiem ilgi šeit tika uzraudzīta un kontrolēta visa garāmbraucošā kuģu satiksme. Ceļu jūrniekiem rādīja Daugavgrīvas bāka; pirmsākumos tā atradās šodienas Vecāķu teritorijā, bet jau 16. gs. beigās bāku uzcēla pie jaunās Daugavas ietekas. Bāku pārbūvēja un pilnveidoja 1788., 1818., 1857., 1863. un 1921. g. Nozīmīga Bolderājas iedzīvotāju daļa bija loči, kuru pienākumos ietilpa sagaidīt kuģus no Daugavgrīvas un pavadīt līdz galvenajai ostai Rīgā. Kopš 1603. g. līdz pat 20. gs. Bolderājā darbojās t.s. ūdens muitnīca, kas iekasēja noteiktus maksājumus par kuģu precēm. Kuģu satiksmes, loču un

muitnīcas darbu uzraudzīja un kontrolēja Rīgas rātes iecelta amatpersona – ostas kapteinis.

Kuģniecība ievērojami sekmēja miestīņa attīstību. Lielie dziļas iegrimis okeāna kuģi nereti daļu kravu izkrāva Bolderājā un uz Rīgu nosūtīja ar liellaivām. Jau 18. gs. beigās šeit izveidoja ostu koku iekraušanai, bet 1851. g. 15. I Krievijas valdība atļāva Rīgas biržas komitejai izbūvēt Daugavgrīvā ziemas ostu un piešķirta nepieciešamo zemes gabalu izkrauto preču uzglabāšanai un apkalpojošo iestāžu ēku celtniecībai. Izveidotais ostas dambju baseins bija 850 m garš, 8,5 m dziļš. 1865. g. te izbūvēja slipdoku, 1898. g. – peldošo doku kuģiem līdz 2300 t tilpuma. 1866. g. ostas teritorijā uzsāka darbu Rīgas biržas kuģu būvētava.

1. Polijas karaļa Stefana Batorija (Stephanus Rex) pavēle par bākas celtniecību Daugavgrīvā. 1582. g. 5. XII. LVVA, 673. f., 1. apr., 94. l., 8. lp.

Uz dokumenta karaļa pašrocīgs paraksts un zīmogs.

2. Daugavgrīvas loču vienošanās ar Rīgas pilsētu par dienesta noteikumiem. 1602. g. 11. V. LVVA, 673. f., 1. apr., 102. l., 50.–52. lp.

Burggrāfs un landfogts Niklass Eke (Niclas Ecke) Rīgas pilsētas Ķemerejā vienojies ar Daugavgrīvas komandantu Gabrielu Bialozoru (Gabriel Biaosor), ka Daugavgrīvas ločiem – Karnapam Laurentam (Karnaps Laurent), Pēterim Ulandam (Peter Uland), Jānim Ulandam (Jan Uland), Laurencam Zutem (Laurentz Sutte), Jakobam Reiningam (Jacob Reining), Mačam Pulkam (Matz Pulck) un Jānim Ķīsim (Jan Kiß) – dotas tiesības pavadīt kuģus.

3. Rīgas rātes Kristoferam Burkenam (Christoffer Burken) izsniegtais ostas pārvaldnieka (Waßer Capitains) diploms. 1621. g. 9. V. LVVA, 673. f., 1. apr., 1178. l., 25. lp.

Kuģošanas pārrauga pienākumos ietilpa kontrolēt laivu un kuģu satiksmi Daugavā, raudzīties, lai tiktu ievērota muitas kārtība, pārzināt Bolderājas loču darbību.

4. Rīgas rātes noteikumi ārzemju kuģiniekiem. Publicēti 1694. g. 14. VI. LVVA, 673. f., 1. apr., 102. l.

Pirms iebraukšanas ostā visiem kuģiem vajadzēja iziet muitas kontroli Bolderājā un samaksāt licences nodokli. Tālākā kuģu pavadīšana līdz Rīgai bija Bolderājas loču pienākums.

5. Ernsta Metsue fon Dannenšterna (Ernst Metsue von Dannenstern) izstrādātais priekšlikums Daugavas ietekas padziļināšanai un loču dienesta darbības uzlabošanai. 1704.–1707. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 189. l.

Projekta autors iesniedzis rātei pasākumu kompleksu kuģniecības uzlabošanai Daugavas grīvā. Lietas rūpīgai izpētei un akceptēšanai Rīgas rāte vairākkārt izveidojusi speciālas komisijas. Galīgai jautājuma izšķiršanai rāte 1707. g. 21. I projektu nosūtījusi Karaliskajai kambarkolēģijai Stokholmā.

6. Rīgas pils fogtejas kantora priekšnieka T. Langevica (Langewitz) ziņojums Vidzemes un Igaunijas ģenerālgubernatoram grāfam Georgam Braunam (Graf George Browne) par Bolderājas muitnīcas remonta pabeigšanu. 1778. g. 13. XII. LVVA, 2715. f., 1. apr., 264. l.

Remontdarbiem nepieciešamos 1257 valsts dālderus 20 marku sagādājuši vietējie tirgotāji un amatnieki, bet 800 valsts dālderu devusi valsts kase. Pilnīgai darbu samaksai no valsts kases vēl vajadzīgi 457 valsts dālderu 20 marku.

7. Daugavgrīvas cietokšņa komandanta apakšpulkveža Šilinga (Schilling) iesniegums slepenpadomniekam, Rīgas civilgubernatoram Baltazaram fon Kampenhauzenam (Balthasar von Campenhausen). 1797. g. 6. II. LVVA, 3. f., 4. apr., 217. l., 2. lp.

Pildot gubernatora pavēli, katru gadu no Šilinga Daugavgrīvas garnizona musketieru pulka vairāki virsnieki norīkoti darbam muižā – Bolderājā ienākošo un

izejošo kuģu apskatei. Autors vēlas zināt, vai esošā kārtība saglabāsies arī turpmāk.

8. Rīgas biržas komitejas Daugavgrīvas ziemas ostas situācijas plāns. 1876. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 145. l., 110. lp.

9. Rīgas biržas komitejas dokumenti par ziemas ostu Daugavgrīvā. 7. sējums. 1887.–1892. g. decembris. LVVA, 3143. f., 1. apr., 145. l.

Lietā apkopoti dokumenti par ziemas ostas teritorijas paplašināšanu, gruntsgabalu nomu un pirkšanu, jaunu ēku celtniecību (ar diviem situācijas plāniem un ēku sarakstu), ostas izmantošanas intensitāti, ūdensapgādi un artēziskās akas izveidošanu, par Daugavgrīvas cietokšņa komandanta un Rīgas biržas komitejas savstarpējo attiecību samezģlojumiem u. c.

10. Daugavgrīvas ziemas ostas plāns ar norādēm par ēkām, ko Rīgas biržas komiteja uzcēlusi cietoksnim pieguļošajos gruntsgabalos. 19. gs. beigās. LVVA, 3143. f., 1. apr., 148. l.

11. Dokumenti par Rīgas biržas komitejas kuģu būvētavu Daugavgrīvā. 4. sējums. 1932. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 2094. l.

Lietā atrodams fabrikas darbības pārskats par 1931. un 1932. g., finanšu atskaites, personālsastāva dokumenti u.c.

12. Bolderājas muitnīcas ēku situācijas plāns. 1925. g. kopija no 19. gs. beigās gatavota oriģināla. LVVA, 1367. f., 8. apr., 65. l., 16. lp.

13. Bolderājas kuģu kantora ēkas projekts. 1925. g. kopija no 19. gs. beigās gatavota kartes. LVVA, 1367. f., 8. apr., 65. l.

Projektā attēlota ēkas galvenā fasāde, šķērsgriezums, pirmā un otrā stāva plāns.

14. Daugavgrīvas bākas un loču torņa teritorijas uzmērojuma skice. 1930. g. LVVA, 1605. f., 2. apr., 43. l., 79. lp.

Sk. vēl:

1. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par ostas pārvaldnieku (*Wasserkapitāne*) iecelšanu Daugavgrīvā un viņu pienākumiem. 1494.–1762. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 1178. l.
2. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Daugavgrīvas bāku. 1536.–1613. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 94. l.
3. Daugavgrīvas pārvaldnieka ziņojumi Rīgas rātei par Daugavgrīvas bāku un skatu torņiem. 1592. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 1022. l.
4. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Bolderājas ločiem. 1590. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 102. l.
5. Bolderājas muitnīcas apraksts. 1698. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 373. l., 509. lp.
6. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Bolderājas muitnīcu. 1670. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 1084. l.
7. Vidzemes ģenerālgubernatora Ērika fon Dālberga pavēle par zvejas tiesībām Daugavā pie Bolderājas. 1702. g. LVVA, 2715. f., 1. apr., 195. l., 2. lp.
8. Daugavgrīvas komandanta Gustava Albedila ziņojumi Vidzemes ģenerālgubernatoram par Daugavgrīvā ienākušajiem kuģiem un pasažieriem. 1706.–1707. g. LVVA, 7349. f., 1. apr., 268. l.
9. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par Bolderājas muitnīcu un ločiem 1722.–1724. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 301. l.
10. Dokumenti par kokmateriālu ostas būvi Bolderājā. 1742.–1759. g. LVVA, 2715. f., 1. apr., 238. l.
11. Rīgas rātes kancelejas dokumenti par pārkārtojumiem loču pienākumos. 1766. g. LVVA, 673. f., 1. apr., 305. l.
12. Dokumenti par Bolderājas ostas pārbūvēm. 1769.–1779. g. LVVA, 2715. f., 1. apr., 239. l. Lietas 1. lp. atrodams arī Bolderājas kokmateriālu ostas plāns. 1769. g.
13. Atskaites par Daugavas grīvas padziļināšanas darbu izmaksām. 1775. g. LVVA, 2715. f., 1. apr., 241. l.

14. Vidzemes gubernatora kancelejas dokumenti par muitas ēkas pārbūvēm. 1778. g. *LVVA*, 2715. f., 1. apr., 264. l.
15. Rīgas biržas komitejas dokumenti – Bolderājas kuģu ziņojumi. 1816.–1846. g. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 1947. l.
16. Rīgas biržas komitejas dokumenti par loču darbu. 1822.–1844. g. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 264. l.
17. Rīgas biržas komitejas dokumenti par piebrauktuvju būvi pie Daugavgrīvas. 1849. g. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 2033. l.
18. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par Bolderājas muitas likvidāciju. 1828. g. *LVVA*, 1. f., 5. apr., 1934. l.
19. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par 1849. g. 15. I vētras postījumiem Daugavgrīvas cietoksnī. 1849. g. *LVVA*, 1. f., 8. apr., 508. l.
20. Rīgas biržas komitejas dokumenti par ziemas ostu. 2.–13. sējums. 1855. g. augusts – 1939. g. decembris. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 140.–151. l.
22. Rīgas biržas komitejas dokumenti – Bolderājas kuģu ziņojumi. 1868. g. *LVVA*, 3143. f., 6. apr., 4. l.

VIII. PĀRVALDE UN IEDZĪVOTĀJI

Daugavgrīva 17.–20. gs. sākumā piederēja valstij un bija nodota Zviedrijas un Krievijas militārā resora rīcībā. 19. gs. otrajā pusē samērā lielu teritorijas daļu piešķīra Rīgas biržas komitejai ziemas ostas izbūvei. Bolderāja veidojās uz privātmuižas zemes; senākās rakstīto avotu norādes par Bolderājas muižu sastopamas 16. gs. beigās. Tās pirmais īpašnieks bija prokonsuls Kaspars Bergs (Casparo Berg), no šīs ģimenes muiža arī ieguva sākotnējo nosaukumu (Berghof). Vēlāk mainījās gan muižas nosaukums – Āhākena (Aahaken), Bolderāja (Bolderaa), gan īpašnieki: 18. gs. – Dālu dzimta (Hermann Dahl, Kollegienassessor, Licent-Inspektor Friedrich Dahl); 19. gs. – Šrēderu dzimta (Licent-Inspektor Johann George Schroeder, Oberconsistorial-Assessor Anton Friedrich von Schroeder). 19. gs. otrajā pusē Bolderāja nonāca fon Bukshevedenu (Buxheveden) īpašumā, bet reālais pārvaldītājs kopš 1889. g. bija nomnieks – Johans Unifers (Johann Univer).

Kaut vietējā pārvaldē būtiska loma bija muižas pārvaldniekam un muižas policijai, tomēr 19. gs. arvien lielāku nozīmi ieguva Bolderājas pagasta pašpārvalde – pagasta valde un pagasta tiesa. Miestiņā strādāja trīs ārsti, divas vecmātes un feldšeris, 1914. g. Bolderājā bija gandrīz 10 000, bet 1920. g. – vairs tikai 2064 iedzīvotāji. 1922. g. Bolderāju iekļāva Rīgas administratīvajās robežās.

Daugavgrīvā pirms pirmā pasaules kara bija 2000 civiliedzīvotāju, galvenokārt viņi strādāja ostā vai nodarbojās ar zvejniecību. Par iedzīvotāju veselību rūpējās divi ārsti un vecmāte. Cietoksnim bija arī sava slimnīca un ostas karantīnas baraka. 1924. g. Daugavgrīvu pievienoja Rīgai.

1. Bolderājas muižas pirkšanas un pārdošanas līgums. 1637. g. 22. II. *LVVA*, 5561. f., 4. apr., 847. l.

Pircējs – Bartolomeo Heinigens fon Hīne (Bartholomäo Hoynigen von Huene), pārdevējs – Henriks fon Hāns (Hericum von Hahn). Līgumam pievienoti divi zīmogi, uz viena no tiem – fon Hīnes dzimtas ģerbonis.

2. Bolderājas miestniņa karte ar muižas centru. 1926. g. *LVVA*, 2909. f., 2. apr., 19. l.

Bruņniecības revizora J. Deksenā (Dexen) 1889./90. g. izgatavotās Vidzemes guberņas, Rīgas apriņķa, Daugavgrīvas draudzes Bolderājas privātmuižai piederošā miestniņa kartes kopija. Atzīmētas ielas, gruntsgabalu robežas, apbūve un īpašnieki.

3. Bolderājas pagasta iedzīvotāju saraksts. 1909.–1911. g. *LVVA*, 2903. f., 1. apr., 4. l.

Kārtots alfabētiski. Par katru personu norādīts: vārds, uzvārds, sievas vai vīra un bērnu vārdi, no kurienes ieceļojis (kopš 1858. g.), dzimšanas gads, ticība, adrese; fiksēti arī nāves gadījumi un izceļošana.

4. Bolderājas fabriku un rūpnīcu gorodovoja Jūlija Pusvācieša dienesta gaitu apraksts. 1912., 1913. g. LVVA, 54. f., 1. apr., 2315. l.

Minētas iepriekšējās darbavietas un ieņemtie amati, cik ilgi katrā strādājis, kā arī raksturots ģimenes stāvoklis.

5. Bolderājas policijas uzrauga ziņojums par notikumiem iecirknī. 1915. g. maijs. LVVA, 54. f., 1. apr., 1766. l., 24.–27. lp.

Reģistrēti fiksētie pārkāpumi un likuma pārkāpēji.

6. Rīgas un Daugavgrīvas karte. 1915. g. LVVA, 2909. f., 1. apr., 837. l.

Karte izgatavota vācu ģenerālštābā, paredzēta tikai dienesta lietošanai. Minētas ielas, laukumi, sabiedriskās un koplietošanas ēkas, kā arī lielākie privātie gruntsgabali un uzņēmumi.

7. Bolderājas pagasta iedzīvotāju saraksts. 1920.–1922. g. LVVA, 2903. f., 1. apr., 6. l.

Kārtots alfabētiski. Par katru personu norādīts: vārds, uzvārds, dzīves vieta, dzimšanas dati, ticība, pavalstniecība, no kurienes ieceļojis, kad un uz kuriem izceļojis.

8. Bolderājas pagasta izpildu komitejas padomes sēžu un pilnsapulču protokoli. 1920. g. LVVA, 2903. f., 1. apr., 2. l.

Gada laikā notikušas 14 pagasta padomes sēdes un pagasta iedzīvotāju pilnsapulce 17. oktobrī; risināti pagasta saimniecības, skolas, pārvaldes jautājumi.

9. Bolderājas pagasta tiesas protokolu grāmata. 1920.–1922. g. Atvērumā: Pagasta tiesas 1921. g. 3. IX sēdes protokols Nr. 6 un 1921. g. 21. XII sēdes protokols Nr. 7. LVVA, 3006. f., 1. apr., 9. l., 7., 8. lp.

Abās sēdēs sastādīti un apstiprināti iedzīvotāju – Kārļa Ferdinanda Kajaka un Heinriha Roberta Innusa testamenti.

10. Bolderājas pagasta iedzīvotāju šķūšu grāmata. 1920.–1921. g. LVVA, 2903. f., 1. apr., 9. l.

Ieraksti par dažādiem pārvadājumiem, galvenokārt armijas vajadzībām, kas jāveic iedzīvotājiem ar privātiem zirgiem. Minēts: zirga īpašnieka adrese, uzvārds, kad un uz kāda dokumenta pamata veikts attiecīgais transporta pakalpojums.

11. Rīgas pilsētas jaunprojektēto administratīvo robežu apraksts. 1921. g. 14. XII. LVVA, 3723. f., 2. apr., 595. l., 924. lp.

Projekts paredz iekļaut pilsētas robežās arī daļu no Bolderājas pagasta teritorijas.

12. Rīgas pilsētas valdes ziņojums Iekšlietu ministrijas Pašvaldību departamentam. 1922. g. LVVA, 16. X. 3723. f., 2. apr., 598. l., 912. lp.

Bolderājas pagasts nepiekrīt daļējai teritorijas pievienošanai pilsētai un atbalsta tikai visa pagasta iekļaušanu Rīgas administratīvajās robežās.

13. Bolderājas iedzīvotāja Voldemāra Punovska Lāčplēša Kara ordeņa domes anketa. 1922. g. 28. VIII. LVVA, 1304. f., 1. apr., 1243. l., 4. lp.

Ordenis kaprālim Voldemāram Punovskim piešķirts par drošsirdīgu rīcību Latgales frontē, kapteiņa Helmaņa izlūku gājienos 1920. g. 15. VII.

—
Sk. vēl:

1. Bolderājas muižas īpašnieka, licenšu inspektora Frīdriha Dāla (*Friedrich Dahl*) un viņa sievas Katarīnas Luīzes Šrēderes (*Catharina Lousa Schröder*) testamenta kopija. 1783. g. *LVVA*, 238. f., 1. apr., 6. l., 192. lp.
2. Bolderājas muižas zemnieku nodevu saraksts. 1799. g. *LVVA*, 238. f., 1. apr., 2563. l.
3. Rīgas biržas dokumenti par feldšera iecelšanu Daugavgrīvā. 1851.–1863. g. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 291. l.
4. Rīgas biržas komitejas dokumenti par materiālu atbalstu Bolderājas policijai un žandarmērijai. 1871.–1908. g. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 813. l.
5. Rīgas biržas dokumenti par Bolderājas karantīnas lazareti. 1888.–1900. g. *LVVA*, 3134. f., 1. apr., 337. l.
6. Bolderājas muižas īpašnieces baroneses Sofijas Bukshevedenas, dzim. baroneses Tīzenhauzenas (*Baronesse Sophie Buxhoeveden, geb. Baronesse Tiesenhausen*) ar Johanu Univeru (*Johann Univer*) noslēgtais muižas nomas līgums. 1889. g. 22. XI. *LVVA*, 4011. f., 1. apr., 744. l., 97.–103. lp.
7. Bolderājā dzīvojošo ārzemnieku saraksts. 1891. g. *LVVA*, 54. f., 7. apr., 34. l., 1.–4. lp.
8. Bolderājā dzīvojošo ebreju saraksts. 1893. g. *LVVA*, 54. f., 4. apr., 11. l., 1.–13. lp.
9. Bolderājas un Daugavgrīvas iedzīvotāju I Krievijas tautas skaitīšanas anketas. 1897. g. *LVVA*, 2706. f., 1. apr., 39. l., 835. lpp.
10. Bolderājas policijas uzrauga ziņojums par ugunsgrēkiem Bolderājā. 1899. g. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 565. l., 28.–32. lp.
11. Bolderājas pagasta tiesas aktis mantojumu apstiprināšanas un aizbildņu iecelšanas lietās. 1907.–1915. g. *LVVA*, 5290. f., 1. apr., 17.–29. l.
12. Vidzemes gubernas sanitārā inspektora ziņojums par sanitāro stāvokli Bolderājā. 1913. g. I. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1573. l., 5. lp.
13. Bolderājas policijas uzrauga, kancelejas konvojnieka Akima Kuļenko dienesta gaitu saraksts. 1913. g. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 2335. l.
14. Reģistrs par Bolderājas zemnieku miltu un graudu krājumiem. 1915. g. 1. II. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1782. l., 26.–27. lp.
15. Bolderājas policijas iecirknī dzīvojošo zemnieku lopu un pārtikas rezervju saraksts. 1915. g. 15. XI. *LVVA*, 51. f., 5. apr., 70. l.
16. Bolderājas pagasta valdes pasu izdošanas saraksti. 1915. g. *LVVA*, 5289. f., 1. apr., 1. l.
17. Bolderājas pagasta saimniecību kustamā un nekustamā īpašuma revīzijas un novērtēšanas protokoli. 1915. g. *LVVA*, 5289. f., 1. apr., 4. l.
18. Bolderājas iedzīvotāju – zirgu un liellopu īpašnieku saraksts. 1919. g. 10. VIII. *LVVA*, 3432. f., 1. apr., 18. l.
19. Bolderājas pagasta budžets. 1919. g. *LVVA*, 2903. f., 1. apr., 43. l., 25.–26. lp.
20. Bolderājas pagasta izpildu komitejas policijas un tiesas dokumenti. 1920. g. *LVVA*, 2903. f., 1. apr., 16. l.
21. Bolderājā dzīvojošo atvaļināto karavīru lūgums par zemes piešķiršanu. 1921. g. 24. V. *LVVA*, 2903. f., 1. apr., 28. l., 37., 38. lp.
22. Latvijas Sarkanā Krusta Bolderājas veselības kopšanas punkta darbības pārskats. 1938.–1940. g. *LVVA*, 4712. f., 2. apr., 205. l.
23. Bolderājas veselības kopšanas punkta apmeklētāju un slimību tabulas. 1939.–1942. g. *LVVA*, 4712. f., 2. apr., 203. l.

IX. RŪPNIECĪBA

19. gs. otrajā pusē līdz ar ostas un dzelzceļa izbūvi Bolderājā strauji attīstījās rūpniecība. Ražoto preču vērtības un strādnieku skaita ziņā pirms pirmā pasaules kara tā ieņēma piekto vietu starp Latvijas teritorijā esošajiem industriālajiem centriem. 1900. g. šeit bija nodarbināti 1162 strādnieki, bet 1910. g. – 1832 strādnieki.

Kā viena no pirmajām 1866. g. Bolderājā sāka darboties Kārļa Šmita Rīgas cementa rūpnīcas filiāle; 1908. g. tajā strādāja 400 cilvēku. Daugavgrīvā

1866. g. uzcēla slipdoku un Bolderājas mašīnu fabriku, kuras akcionāri bija Rīgas biržas komiteja, Rīgas kuģniecības biedrība, tirgotāji Vilhelms Hartmans, Pāvels Kerkoviuss, inženieris Džons Makintošs u.c. Uzņēmums nodarbojās ar zemessmēlēju, tvaikoņu un citu kuģu remontiem. 1908. g. te strādāja 111 cilvēku. 1876. g. Bolderājā privātu kokapstrādes uzņēmumu atvēra Filips Šapiro (1908. g. – 454 strādnieki). 1884. g. darbu sāka apjomīga džutas–linu vērpšanas un aušanas fabrika Hertvigs un Peitāns (1908. g. – 670 strādnieki). Pirmā pasaules kara gados daudzu uzņēmumu iekārtas evakuēja uz Krievijas iekšzemes guberņām un ēkas izpostīja. Latvijas Republikas gados darbību turpināja Rīgas biržas kuģu būvētava, kādreizējā Filipa Šapiro Bolderājas ēvelēšanas un kokrūpniecības akciju sabiedrība un Kārļa Šmita cementa fabrika. Nodibinājās arī vairāki apjomīgi jauni uzņēmumi, vairums no tiem – Paula Bērziņa koku zāģētava, Lignums, Voleru zāģētava, Dzelzceļu virsvaldes zāģētava u.c. – nodarbojās ar kokapstrādi.

1. Džutas–linu vērpšanas un aušanas fabrikas Hertvigs un Peitāns veidlapa. 1901. g. LVVA, 103. f., 1. apr., 185. l., 1. lp.

Veidlapas augšējā malā brūni tonēts zīmējums ar Daugavgrīvas piekrasti un bāku, kā arī dekoratīvi izveidots uzraksts ГЕРТВИГЪ И ПЕЙТАНЪ, ДЖУТО-ЛЬНО-ПРЯДИЛЬНАЯ И ТКАЦКАЯ ФАБРИКА.

2. Džutas–linu vērpšanas un aušanas fabrikas Hertvigs un Peitāns veidlapa. 1905. g. LVVA, 104. f., 1. apr., 97. l., 167. lp.

Veidlapas augšējā malā vinjetē ietverts zili tonēts zīmējums, kurā attēlota Bolderājas dzelzceļa stacija un tai iepretim uzceltie fabrikas korpusi.

3. Džutas–linu vērpšanas un aušanas fabrikas Hertvigs un Peitāns veidlapa. 1914. g. LVVA, 50. f., 4. apr., 14. l., 75. lp.

Veidlapas augšējā malā vinjetē ietverts zili tonēts zīmējums, kurā attēlota nesen uzceltā Bolderājas dzelzceļa stacijas ēka un tai iepretim uzceltie fabrikas korpusi.

4. Alfrēda Ferdinanda Hertviga biogrāfiska izziņa. Sastādīta 19. gs. beigās. LVVA, 3143. f., 1. apr., 2488. l.

Džutas–linu vērpšanas un aušanas fabriku īpašnieks dibinājis 1884. g. Pirms tam viņš 16 gadu dienējis tālbraucēju flotē. Bijis vairāku sabiedriski nozīmīgu komisiju biedrs, Bolderājas luterāņu draudzes vecākais, Rīgas biržas komitejas iecelts Daugavgrīvas elementārskolas un vairāku bērnu aizbildnis.

5. Statistiska atskaite par Bolderājas mašīnbūves fabriku, akciju sabiedrību PATENT SLIP DOK. 1908. g. LVVA, 104. f., 1. apr., 68. l., 209. lp.

Fabrika atradās Daugavgrīvas ziemas ostas teritorijā, tās īpašnieki: Rīgas biržas komiteja, tirgotājs Georgs Brants (Georg Brandt), Rīgas tvaikoņu sabiedrība, inženieris Džons Makintošs (Jon Mack-Intosch), tirgotājs Pāvels Kerkoviuss (Pavel Kerkovius), tirgotājs Ferdinands Virkaus (Ferdinand Wirkau). Nodarbojās ar kuģu, tvaikoņu un zemessmēlēju remontu. 1907. g. saražotās produkcijas kopvērtība sasniedza 33 503 rbļ., te strādājuši 202 strādnieki.

6. Filipa Šapiro kokzāģētavas plāns. 1926. g. LVVA, 2909. f., 2. apr., 18. l

Bruņniecības revizora L. Jansena-Rēdingera (Jansen-Rödinger) 1885. g. izgatavotā plāna kopija. Attēlotas gruntsgabala robežas un ēku novietnes situācija.

7. Rīgas biržas komitejas dokumenti par Bolderājas ēvelēšanas kokrūpniecības akciju sabiedrību, bij. uzņēmumu Filips Šapiro. 1932. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 1735. l.

Lietā atrodamas ziņas par uzņēmuma finansēm un peļņu, gruntsgabala vērtību, ēkām un inventāru.

8. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas Paula Bērziņa koku zāģētavu. 1937. g. 29. X. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./4. l.

Lietā ir uzņēmumā nodarbināto strādnieku un kalpotāju saraksts: pavisam te strādājuši 150 cilvēku, no tiem 6 bijuši Politiskās pārvaldes uzskaitē. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

9. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas uzņēmumu *Latviešu koku akciju sabiedrība*. 1938.–1940. g. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./28. l.

Lietā ir uzņēmuma strādnieku un kalpotāju saraksti: 1938. g. 11. I – 93, bet 1940. g. 1. I – 60 cilvēku. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

10. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas uzņēmumu *Lignums*. 1938.–1940. g. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./42. l.

Lietā ir uzņēmuma strādnieku saraksti: 1938. g. 1. I – 562 cilvēki, no tiem 16 bijuši Politiskās pārvaldes uzskaitē; 1939. g. 1. I – 529; 1940. g. 25. I – 640 cilvēku. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

11. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas akciju sabiedrību *C. Ch. Šmits*. 1938.–1940. g. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./106. l.

Lietā ir uzņēmuma strādnieku saraksti: 1938. g. 1. I – 468 cilvēki, no tiem 64 bijuši Politiskās pārvaldes uzskaitē; 1939. g. 1. I – 381; 1940. g. 26. I – 275 cilvēki. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

12. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas uzņēmumu *Voleru zāģētava*. 1938.–1940. g. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./91. l.

Lietā ir uzņēmuma strādnieku saraksti: 1938. g. 14. I – 123; 1940. g. 24. I – 46 cilvēki. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

13. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas uzņēmumu *Dzelzceļu virsvaldes zāģētava*. 1938.–1940. g. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./12. l.

Lietā ir uzņēmuma strādnieku saraksti: 1938. g. 1. I – 74, no tiem Politiskās pārvaldes uzskaitē reģistrēti 5; 1939. g. 18. I – 41; 1939. g. 25. X – 164, uzskaitē – 8; 1940. g. 30. I – 51 strādnieks. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

14. Politiskās pārvaldes dokumenti par Bolderājas akciju sabiedrību *Latvijas ķemdziju vērpstuve*. 1938.–1940. g. LVVA, 3235. f., 1./6. apr., 731./37. l.

Lietā ir uzņēmuma strādnieku saraksti: 1938. g. 15. I – 206; 1939. g. 30. XI – 160; 1940. g. 29. I – 203 strādnieki. Norādīts katras personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, nodarbošanās un dzīves vieta.

Šk. vēl:

1. Vidzemes guberņas fabriku inspekcijas lieta par Filipa Šapiro kokzāģētavas pārvaldnieka Josifa Kaplāna saukšanu pie atbildības par rūpniecības iestāžu likuma 114. punkta neievērošanu. 1895. g. LVVA, 103. f., 1. apr., 27. l.
2. Vidzemes guberņas kancelejas ziņojums Vidzemes fabriku inspektoram par akciju sabiedrības *K. Šmita cementa rūpnīca* darbību. 1898. g. 13. I. LVVA, 104. f., 1. apr., 94. l., 40. lp.
3. Fabrikas *Hertvigs un Peitāns* īpašnieka lūgums Vidzemes vecākajam fabriku inspektoram izsniegt izziņu par uzņēmuma darbību. 1898. g. 10. XI. LVVA, 104. f., 1. apr., 94. l., 97. lp.
4. Vidzemes guberņas fabriku inspekcijas dokumenti par džutas-līnu vērpšanas un aušanas fabrikas *Hertvigs un Peitāns* īpašnieka sūdzību par fabriku 6. iecirkņa inspektora nepamatotām prasībām. 1901. g. LVVA, 103. f., 1. apr., 185. f.
5. Vidzemes guberņas 6. iecirkņa fabriku inspektora ziņojums par uzņēmuma *Rīgas patenta slipdoks* un tā *Bolderājas mašīnbūves fabrikas* darbību. 1901. g. LVVA, 104. f., 1. apr., 57. l., 191. lp.
6. Vidzemes guberņas fabriku inspekcijas lieta par akciju sabiedrības *K. Šmita cementa fabrika* pārvaldnieka Hermaņa Vildes saukšanu pie atbildības par rūpniecības iestāžu likuma 137. punkta neievērošanu. 1906. g. LVVA, 103. f., 1. apr., 248. l.
7. Vidzemes guberņas 6. iecirkņa fabriku inspektora ziņojums par uzņēmuma *Rīgas patenta slipdoks* un tā *Bolderājas mašīnbūves fabrikas* darbību. 1908. g. 16. I. LVVA, 104. f., 1. apr., 63. l., 9. lp.

8. Vidzemes guberņas 6. iecirkņa fabriku inspektora ziņojums par *Filipa Šapiro kokzāģētavas* darbību. 1908. g. 16. I. *LVVA*, 104. f., 1. apr., 63. l., 13. lp.
9. Vidzemes guberņas 6. iecirkņa fabriku inspektora ziņojums par akciju sabiedrības *K. Šmita cementfabrika* darbību. 1908. g. 16. I. *LVVA*, 104. f., 1. apr., 63. l., 153. lp.
10. Vidzemes guberņas 6. iecirkņa fabriku inspektora ziņojums par uzņēmuma *Rīgas patenta slīpdoks* un tā *Bolderājas mašīnbūves fabrikas* darbību. 1911. g. 14. I. *LVVA*, 104. f., 1. apr., 71. l., 50. lp.
11. Bolderājas a/s Mašīnu būvētavas slimo kases statūti un sapulces protokoli. 1914. g. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 271. l., 1.–39. lp.
12. Rīgas biržas komitejas dokumenti par kara zaudējumiem *Filipa Šapiro kokzāģētavā*. 1918. g. *LVVA*, 3143. f., 1. apr., 2417. l.
13. Tiešo nodokļu departamenta dokumenti par akciju sabiedrību *Patents Slīpdok*. 1920. g. *LVVA*, 1329. f., 2. apr., 337. l.
14. Bolderājas–Daugavgrīvas Piena ražotāju un patērētāju biedrības statūti. 1921. g. *LVVA*, 1797. f., 1. apr., 195. l., 1.–30. lpp.

XI. SAKARI

Jau no pastāvēšanas pirmsākumiem Bolderājas miestīņu, maitnīcu un Daugavgrīvas cietoksni ar Rīgu saistīja intensīvi kuģu un sauszemes sakari. 1786. g. 15. V Krievijas ķeizariene Katrīna II pavēlēja grāfam Bezborodko (Besborodko) regulāras pasta satiksmes nodrošināšanai nodibināt Bolderājā valsts nozīmes pasta kantori. Galvenokārt tas bija nepieciešams Bolderājas muitai: saskaņā ar 1872. g. muitas tarifa nosacījumiem visu ienākušo kuģu dokumentus Bolderājas muitnīcai pēc pārbaudīšanas bija jāsusūta uz Rīgu. Pēc dažiem mēnešiem izdotā Vidzemes un Igaunijas ģenerālgubernatora Brauna (George Browne) pavēle noteica, ka visiem kuģiniekiem personīgās un arī citas vēstules, saiņi un kuģu dokumenti jānodod Bolderājas pasta kantorī un tos nedrīkst, kā līdz šim, sūtīt uz Rīgu ar ločiem, pilsētas kareivjiem vai citām personām. No navigācijas sākuma līdz augusta beigām pasta kursēja divas reizes dienā, bet no septembra līdz kuģniecības izbeigšanās laikam – reizi dienā.

1852. g. 1. XI no Rīgas uz Bolderāju atklāja pirmo civilo telegrāfa līniju Krievijā. Līdzekļus šai būvei – 12 138 rbļ. – deva Rīgas biržas komiteja, līniju projektēja Berlīnes firma Verners Zīmens un Halske. (Werner Siemens & Halske), bet būvdarbus vadīja tehniķis Brederskis (Bredersky).

1870. g. Krievijas valdība deva atļauju Rīgas–Bolderājas dzelzceļa būvei. Darbus veica šim nolūkam izveidota privāta dzelzceļa sabiedrība. Satiksmi atklāja 1873. g. Līnija sniedzās līdz Daugavgrīvas ostas dambim, stacija bija arī Bolderājā. Ar vilcienu bez maksas pārvadāja arī pasta sūtījumus. 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Daugavgrīvā vietējām vajadzībām izbūvēja vairākus vietējas nozīmes dzelzceļa atzarus.

1. Pārskats par Daugavgrīvas draudzes Bolderājas iecirkņa ceļiem. 1808. g. 9. VI. *LVVA*, 238. f., 1. apr., 442. l., 3., 4. lp.

Sastādījis Daugavgrīvas draudzes priekšnieks K. T. fon Radeckis. (Radecki). Uzskaitīti galvenie (pasta) un vietējās nozīmes ceļi, kā arī tilti un pārceltnes, par kuru uzturēšanu jā rūpējas Bolderājas iedzīvotājiem.

2. Krievijas Pasta departamenta galvenās pārvaldes raksts Baltijas ģenerālgubernatoram par regulāru ikdienas pasta sakaru nodrošināšanu starp Rīgu un Bolderāju. 1849. g. 27. VII. *LVVA*, 1. f., 8. apr., 459. l., 20., 21. lp.

Regulārus pasta sakarus no 1. IX līdz navigācijas sezonas beigām par 150 sudraba rbļ. jānodrošina Rīgas pasta stacijai; izdevumi jāsedz pilsētas tirgotājiem.

3. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas lieta par pasta sakariem starp Rīgu un Bolderāju. 1867. g. 22. XI–1868. g. 22. I. LVVA, 1. f., 8. apr., 2759. l.

Lietā atrodama Pasta un telegrāfa ministrijas un Vidzemes gubernatora kancelejas sarakste par regulāru ikdienas pasta sakaru nodrošināšanu starp Rīgu un Bolderāju.

4. Situācijas plāns teritorijai starp Rīgu un Bolderāju ar telegrāfa līnijas novietni. 19. gs. vidus. LVVA, 2909. f., 1. apr., 1077^b l.

No biržas nama Rīgā bija izbūvēts pazemes kabelis, kas stiepās gar Jēkaba vārtiem uz noliktavām, no turienes tālāk – gaisa līnija pāri Zaķu salai un Mūkusalai līdz Kobronskanstei, tad atkal pazemes kabelis gāja uz Raņķa dambi un tālāk uz Bolderāju.

5. Rīgas–Bolderājas privātā elektromagnētiskā telegrāfa lietošanas reglaments. LVVA, 3143. f., 1. apr., 461. lieta.

Apstiprinājis Baltijas ģenerālgubernators, kņazs A. Suvorovs (Suworow). 1852. g. 1. XI.

6. Pirmais jaunā privātā Rīgas–Bolderājas telegrāfa biroja nosūtītais paziņojums. 1852. g. 1. XI. LVVA, 1. f., 7. apr., 196. l., 47. lp.

Pirmo paziņojumu Rīgas telegrāfa birojs 1852. g. 1. XI plkst. 10⁴⁵ nosūtījis Baltijas ģenerālgubernatoram. Tajā ziņots par 1. XI ostā ienākušajiem kuģiem. Uz dokumenta arī iestādes zīmoga nospiedums lakā ar tekstu „TELEGRAPHEN BUREAU ZU RIGA”

7. Pirmā Bolderājas valsts nozīmes telegrāfa kantora nosūtītā telegramma. 1891. g. 12. VII. LVVA, 50. f., 1. apr., 368. l.

Bolderājas valsts nozīmes pasta kantora priekšnieks kolēģijas sekretārs Kaspars Turlais paziņojis Pasta–telegrāfa apgabala priekšniekam, ka, sākot ar 1910. g. 29. V, viņa vadītajā nodaļā sācis darboties telegrāfs.

8. Bolderājas pasta–telegrāfa kantora ēkas plāns. 20. gs. 20. gadi. LVVA, 6828. f., 6. apr., 19. l.

Bolderājas pasta–telegrāfa kantoris atradās Lielā ielā 22. Ēkā izvietojās pastmeistara dzīvoklis, pasta operāciju telpa un telegrāfs ar automātisko centrāli.

9. Tirgotāja V. Bunka (Bunck) apliecinājums par Ekspropriācijas komisijas paziņojuma saņemšanu. 1873. g. 23. IV. LVVA, 3716. f., 1. apr., 25. l., 24. lp.

Autors V. Bunks saņēmis virsnieka H. Frīdes (Friede) paziņojumu, ka Rīgas–Bolderājas dzelzceļa izbūves vajadzībām tiks atsavināts viņam piederošs gruntsgabals.

10. Rīgas–Bolderājas dzelzceļa būves sabiedrības statūti. LVVA, 3143. f., 1. apr., 698. l., 13.–35. lp.

Apstiprinājis Krievijas ķeizars Aleksandrs II 1870. g. 7. augustā. Statūtus parakstījuši: inženieris Heinrihs Robinsons (Heinrich Robinson), Finanšu ministrijas pilnvarotais ģenerāladjutants Greigs (Greigh) un Ceļu–satiksmes ministrijas pilnvarotais inženieris ģenerālleitnants barons Delvigs (Delwig). Sabiedrība apņēmusies dzelzceļa būvdarbus pabeigt līdz 1872. g. 1. XI.

11. Rīgas–Bolderājas dzelzceļa vilcienu kustības saraksts 1875. g. ziemas mēnešiem. LVVA, 3143. f., 1. apr., 698. l., 238. lp.

Pēc izstrādātā grafika vilciens sāks kursēt, sākot ar 1875. g. 20. oktobri. No Rīgas uz Bolderāju vilciens gājis četras reizes dienā. Brauciens ildzis vienu stundu; pieturas: Rīga, Torņkalns, Zaslauks, Nordeķu muiža, Bolderāja, Ostas dambis Daugavgrīvā.

12. Sapieru pulka darba maksas aprēķins 1,524 mm dzelzceļa ierīkošanai Daugavgrīvā. 1926. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 364. l., 1.–5. lp.

Dzelzceļš kalpoja vietējās nozīmes vajadzībām cietokšņa teritorijā.

13. Dzelzceļu shēma Daugavgrīvas cietoksni. 1932. g. LVVA, 1506. f., 2. apr., 58. l.

Shēmā attēlotas cietoksni šķērsojošās dzelzceļa līnijas, no kurām 511 m garam posmam bija nepieciešams remonts, bet 632 m bija vēl jāizbūvē no jauna.

14. Bolderājas–Daugavgrīvas telefona sakaru shēma. 1925. g. LVVA, 1506. f., 1. apr., 383. l., 4. lp.

Bolderājā un Daugavgrīvā 1925. g. bijuši 15 telefona abonenti: viena privātpersona, astoņas valsts iestādes, divi Rīgas biržas komitejas uzņēmumi, trīs privātu uzņēmumi un viens Bolderājas–Daugavgrīvas patērētāju biedrības veikals.

Sk. vēl:

1. Dokumenti par tilta būvi Daugavgrīvas cietoksnī. 1798. g. LVVA, 3. f., 1. apr., 14. l.
2. Dokumenti par Rīgas–Bolderājas pasta kursēšanas grafika maiņu. 1822. g. LVVA, 3. f., 5. apr., 1408. l.
3. Rīgas biržas komitejas dokumenti par ierosinājumu izveidot optisko telegrāfu starp Rīgu un Bolderāju. 1838. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 2011. l.
4. Rīgas biržas komitejas dokumenti par elektromagnētiskā telegrāfa starp Rīgu un Bolderāju izbūves projektu. 1847. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 2038. l.
5. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par elektromagnētiskā telegrāfa ierīkošanu starp Rīgu un Bolderāju. 1847.–1853. g. LVVA, 1. f., 7. apr., 196. l.
6. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par biežāku Rīgas–Bolderājas pasta kursēšanu. 1848.–1850. g. LVVA, 1. f., 8. apr., 459. l.
7. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par pārkāpumiem Bolderājas pasta kantora darbā. 1848.–1850. g. LVVA, 1. f., 7. apr., 634. l.
8. Rīgas biržas komitejas dokumenti par elektromagnētiskā telegrāfa izbūvi starp Rīgu un Bolderāju. 1849.–1855. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 461. l.
9. Vidzemes guberņas kancelejas dokumenti par telegrāfa sakaru izveidošanu starp Rīgu un Bolderāju. 1852. g. LVVA, 4. f., 14. apr., 1007. l.
10. Rīgas biržas komitejas dokumenti par Rīgas–Bolderājas telegrāfu. 1855.–1880. g. LVVA, 3134. f., 1. apr., 462. l.
11. Baltijas ģenerālgubernatora kancelejas dokumenti par Rīgas–Bolderājas pasta reisu samazināšanu. 1859., 1860. g. LVVA, 1. f., 8. apr., 1856. l.
12. Rīgas pilsētas kases kolēģijas dokumenti par regulāru pasta sakaru nodrošināšanu starp Rīgu un Bolderāju. 1866.–1877. g. LVVA, 1390. f., 1. apr., 822. l.
13. Rīgas biržas komitejas dokumenti par Rīgas–Bolderājas dzelzceļa projektu. 1870. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 698. l.
14. Vidzemes guberņas kancelejas dokumenti par Rīgas–Bolderājas dzelzceļa būvi. 1871. g. LVVA, 3. f., 6. apr., 2165. l.
15. Dokumenti par īpašas komisijas izveidošanu Rīgas–Bolderājas dzelzceļam nepieciešamo zemju novērtēšanai. 1871. g. LVVA, 3. f., 6. apr., 2169. l.
16. Rīgas–Bolderājas dzelzceļa ekspropriācijas komisijas dokumenti par būvei nepieciešamo zemju novērtēšanu un atsavināšanu. 1873. g. LVVA, 3716. l., 1. apr., 25. l.
17. Rīgas biržas komitejas dokumenti par Rīgas–Bolderājas telegrāfu. 1890. un 1913. g. LVVA, 3143. f., 11. apr., 397., 398., 399. l.
18. Rīgas pasta–telegrāfa iecirkņa dokumenti par Bolderājas pasta nodaļas pārdēvēšanu par pasta–telegrāfa nodaļu. 1910. g. LVVA, 50. f., 1. apr., 368. l.
19. Bolderājas un Daugavgrīvas pasta–telegrāfa kantora dokumenti. 1913.–1917. g. LVVA, 50. f., 4. apr., 1.–41. l.

XI. SABIEDRISKI POLITISKĀ DARBĪBA UN KULTŪRA

Jau no 19. gs beigām Bolderājā un Daugavgrīvā norisinājās rosīga sabiedriskā un kulturālā darbība. Lielā mērā kultūras aktivitātes līdz 1917. g. veicināja saimnieciska rakstura biedrības – palīdzības, patērētāju biedrības, krājaizdevu kases. Viena no vecākajām latviešu biedrībām šeit bija Bolderājas–Daugavgrīvas Palīdzības biedrība, kas regulāri organizēja dažādus sabiedriski izglītojošus un kultūras pasākumus. Par tās aktīvo darbību regulāri sniedza ziņas arī Rīgas latviešu lielākās avīzes. Sabiedriskā rosība turpinājās arī pēc Latvijas

neatkarības iegūšanas, tomēr līdz ar Bolderājas un Daugavgrīvas pievienošanu Rīgai sabiedriskā dzīve arvien lielākā mērā iekļāvās galvaspilsētas norisēs. 20. gs. sākumā Bolderājā darbību uzsāka vairāki kinoteātri, darbojās privāta bibliotēka. Politiskā darbība Daugavgrīvē un Bolderājā vairāk saistījās ar 20. gs. 20.–30. gadiem. Liela daļa šī rajona iedzīvotāju bija strādnieki, zvejnieki un jūrnieki, tādēļ zināmā mērā loģiska bija politiski kreiso, sociāldemokrātisko ideju izplatība.

1. Bolderājas–Daugavgrīvas krājaizdevu biedrības statūti. 1904. g. 8. III. LVVA, 3. f., 1. apr., 17431. l., 2. lp.

Biedrības mērķis bija sekmēt naudas līdzekļu uzkrāšanu, lai vajadzības gadījumā to varētu izsniegt kā aizdevumu biedrības biedriem, kā arī iegūt līdzekļus, veicot dažādas finansiālas operācijas.

2. Bolderājas–Daugavgrīvas Palīdzības biedrības statūti. 1907. g. LVVA, 4. f., 1. apr., 1209. l.

Bolderājas–Daugavgrīvas Palīdzības biedrība pirms Pirmā pasaules kara bija viena no rosīgākajām šāda rakstura latviešu biedrībām. Darbības galvenais mērķis bija materiālas palīdzības sniegšana biedriem, rūpes par viņu izglītošanu, kā arī dažādu derīgu un izklaidējošu pasākumu sarīkošana.

3. Bolderājas–Daugavgrīvas patērētāju biedrības statūti. 1908. g. 5. IX. LVVA, 54. f., 1. apr., 1209. l.

Biedrības darbības mērķis bija sagādāt tās biedriem iespējas iepirkt nepieciešamās preces par iespējami zemāku cenu, kā arī radīt iespējas naudas līdzekļu uzkrāšanai.

4. Bolderājas–Daugavgrīvas brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības statūti. 1910. g. 14. IV. LVVA, 54. f., 1. apr., 1295. l., 4.–15. lp.

Biedrības mērķis bija cīņa ar dažāda rakstura ugunsnelaimēm Bolderājas un Daugavgrīvas apkaimē.

5. Bolderājas–Daugavgrīvas brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības statūti un atskaite par 1910. g. LVVA, 54. f., 1. apr., 1295., 1296. l.

1876. g. nodibinātās biedrības darbības rajons aptvēra Bolderāju, Daugavgrīvu, ziemas ostu un apkārtni. Biedrības rīcībā bija piecas ugunsdzēsības stacijas. Ugunsdzēsēju komanda sastāvēja no 295 brīvprātīgiem biedriem un dalījās septiņās vienībās. 1910. g. ugunsdzēsēji bija piedalījušies sešu ugunsgrēku dzēšanā.

6. Atļauja A. Biteniekam atvērt bibliotēku un iespieddarbu tirgotavu Bolderājā. 1912. g. 10. V. LVVA, 54. f., 1. apr., 1482. l.

Iestādi bija paredzēts atvērt Bolderājā, Lielā ielā 22.

7. Bolderājas–Daugavgrīvas bibliotēku biedrības *Bāka* statūti. 1912. g. LVVA, 54. f., 1. apr., 1492. l., 3.–6. lp.

Biedrības darbības mērķis bija vietējo iedzīvotāju izglītošana, literatūras popularizēšana, dažādu izglītojošu pasākumu rīkošana.

8. Bolderājas kinematogrāfa *Venuss* programma. 1913. g. janvāris. LVVA, 54. f., 1. apr., 1499. l.

Kinoteātra programma 6. un 7. janvārī ietvēra trīs mākslas filmas un iknedēļas hroniku.

9. Bolderājas un Daugavgrīvas labiekārtošanas biedrības darba atskaite par 1914. g. LVVA, 54. f., 1. apr., 1578. l., 2.–6. lp.

Biedrības statūti apstiprināti 1913. g. 30. VIII. Biedrības līdzekļus veidojuši biedru naudas, iestāšanās maksājumi un ziedojumi. Galvenais uzdevums – rūpes par ielu apgaismošanu.

10. **Bolderājas–Daugavgrīvas Palīdzības biedrības statūti.** 1914. g. 28. IV. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1294. l., 5.–12. lp.

Biedrības mērķis bija finansiālas palīdzības sniegšana tās biedriem īpašas vajadzības gadījumos, kā arī dažādu izglītojošu un izklaidējošu pasākumu organizēšana.

11. **Bolderājas un Daugavgrīvas miestu labiekārtošanas biedrības valdes sastāvs un darbības atskaite.** 1914. g. 26. VII, 1915. g. janvāris. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1578. l., 13., 14. lp.

Bolderājas policijas uzraugam iesniegtajā atskaitē uzrādīts biedrības vadības saraksts. 1914. g. biedrības ieņēmumi bija 633 rbļ. 3 kapeikas; tai piederēja īpašums 501 rbļ. vērtībā. Biedru skaits – 68 cilvēki. Bolderājas un Daugavgrīvas miestu labiekārtošanas biedrība darbību pārtrauca 1914. g., līdz ar pasaules kara sākšanos.

12. **Bolderājas–Daugavgrīvas izglītības biedrības Cerība statūti.** 1914. g. decembris. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1801. l., 4–6. lp.

Biedrības mērķis bija sekmēt izglītību, kā arī celt cilvēku kultūras un tikumības līmeni. Uzdevumu sasniegšanai biedrības statūti paredzēja plašu darbības lauku: dažādu pasākumu rīkošanu, komisiju organizēšanu, teātru un skolu atvēršanu, periodisko izdevumu izdošanu u.c.

13. **Bolderājas Kinoteātra Marss būvprojekts.** Apstiprināts 1922. g. 18. XII. *LVVA*, 6343. f., 7. apr., 211. l., 3.–4. lp.

Dokumentā atrodama ēkas novietnes situācija, kinoteātra pamatplāns un griezum.

14. **Bolderājas–Daugavgrīvas Palīdzības biedrības nama plāns.** 1923. g. *LVVA*, 6343. f., 7. apr., 261. l., 7. lp.

Plānā attēlota nama novietnes situācija, pamatplāns, fasādes un griezumi.

15. **Latvijas Sociāldemokrātiskās jaunatnes savienības Bolderājas nodaļas nama būvprojekts.** 1923. g. *LVVA*, 6343. f., 8. apr., 30. l., 2. lp.

Dokumentā atrodams nama situācijas plāns un pamatplāns.

16. **Bolderājas Krājaizdevu sabiedrības statūti.** 1926. g. *LVVA*, 5896. f., 1. apr., 1. l., 1.–15. lpp.

Sabiedrības darbības mērķis bija veicināt biedru materiālo un garīgo labklājību, sagādājot lētus kredītus viņu saimnieciskām vajadzībām, kā arī dibināt saimnieciska un kulturāla rakstura iestādes.

17. **Politiskās pārvaldes aģenta Bērziņa ziņojums par Latvijas Komunistiskās partijas darbību Bolderājā.** 1934. g. 2. I. *LVVA*, 3235. f., 3. apr., 4. l., 1. lp.

Politiskās pārvaldes aģents Bērziņš ziņo, ka līdz ar aktīvista Jāņa Kramiņa izceļošanu no Bolderājas, komunistu šūniņas darbība ir izbeigusies.

18. **Bolderājas–Daugavgrīvas Palīdzības biedrības teātra sekcijas instrukcijas.** 1934. g. 24. III. *LVVA*, 1807. f., 1. apr., 35. l.

Instrukcijā noteikti teātra darbības vispārējie noteikumi, lomu iestudēšanas, mēģinājumu, izrāžu organizēšanas, vispārējās kārtības un atlīdzības noteikumi.

19. **Rīgas aizsargu pulka 5. bataljona vēstures apraksta manuskripts.** 1939. g. *LVVA*, 3691. f., 1. apr., 3206. l., 49., 50., 52., 53. lp.

1930. g. Mangaļos un Bolderājā sākās aizsargu vienības organizēšana. 1931. g. augustā Bolderājā tika saformēts aizsargu vads, bet decembrī Bolderājas, Mangaļu un apkārtnes aizsargi tika apvienoti 5. Rīgas aizsargu pulka 5. bataljonā.

Sk. vēl:

1. L. Ellera kinematogrāfa plāns Bolderājā. 1909. g. *LVVA*, 6343. f., 7. apr., 211. l., 5. lp.
2. A. Neilanda lūgums izsniegt atļauju karuseļa ierīkošanai Bolderājā. 1911. g. marts. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1297. l., 101. lp.
3. Atļauja biedrībai *Solo* sarīkot teātra uzvedumu Bolderājā. 1911. g. 26. XI. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1297. l., 781. lp.
4. Bolderājas–Daugavgrīvas brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības Palīdzības un bērnu kases atskaite. 1912. g. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1296. l.
5. Bolderājas–Daugavgrīvas Kultūras biedrības kinoteātra dokumentācija. 1934.–1939. g. *LVVA*, 6343. f., 7. apr., 261. l., 8.–14. lp.

XII. SKOLA UN BAZNĪCA

Luterāņu baznīca jaunajā Daugavgrīvas cietoksnī darbojās jau 17. gs. pirmajā pusē. Ieguvusi cietoksnī savā īpašumā, Krievijas valdība savukārt jau 18. gs. sākumā šeit uzcēla pareizticīgo baznīcas koka ēku, bet 1776. g. to nomainīja mūra celtne.

Civiliedzīvotāji bija apvienoti Daugavgrīvas draudzē, kuras baznīca, kā arī draudzes skola atradās Daugavas pretējā, labajā krastā. 1875. g. Bolderājā uzcēla savu lūgšanu namu, kas darbojās kā Daugavgrīvas baznīcas filiāle. Patstāvīga Bolderājas ev. lut. draudze izveidojās tikai 1920. g.; 1926. g. tai pievienojās Bolderājas ev. lut. vācu draudze.

1908. g. Bolderājā uzcēla katoļu baznīcu, tajā pašā gadā lūgšanu namu Daugavgrīvā iekārtoja vietējie baptisti. Nedaudz vēlāk – 1912. g. atsevišķu reliģisku organizāciju izveidoja vietējie igauņi, bet 1914. g. – ebreji.

Bolderājā darbojās četrklasīga ministrijas skola, ar Rīgas biržas finansiālu atbalstu 1875. g. te atvēra privātu trīsgadīgu Hertviga fabrikas skolu, bet 1910. g. izveidoja biedrību, kuras mērķis bija iegūt līdzekļus pamatskolas celtniecībai un uzturēšanai arī Daugavgrīvā. Pēc pirmā pasaules kara agrākajā muižas kungu mājā izvietojās Bolderājas sešgadīgā pamatskola.

BAZNĪCA

1. Vidzemes un Igaunijas ģenerālgubernatora Georga Brauna ziņojums par pareizticīgo baznīcas būvi Daugavgrīvas cietoksnī. 1776. g. 29. XI. *LVVA*, 2715. f., 1. apr., 353. l., 1. lp.

Ar 1772. g. 16. III Senāta ukazu pavēlēts vecās baznīcas vietā celt jaunu mūra ēku. Nepieciešamos līdzekļus – 24206 rbļ. izmaksāja no valsts kases. Pēc četriem gadiem būvdarbi pabeigti, iztērēti 24206 rbļ.; naudas atlikums tika pārskaitīts atpakaļ valsts kasē.

2. Vidzemes Landrātu kolēģijas ziņojums Rīgas–Valmieras baznīcu virsvaldei par lūgšanu nama celšanu Bolderājā. 1873. g. 31. XII. *LVVA*, 238. f., 1. apr., 1548. l.

1873. g. decembrī bruņniecības konventā izskatīts un atbalstīts Daugavgrīvas draudzes mācītāja Šolla (Stoll) lūgums par lūgšanu nama celtniecību Bolderājā. Konvents uzdeva noskaidrot, kas tieši rūpēsies par ēkas uzturēšanu, kādu atbalstu celtniecībai varētu sniegt apkārtējās muižas un Rīgas pilsēta.

3. Bolderājas katoļu baznīcas projekts. 1908. g. *LVVA*, 10. f., 4. apr., 944. l.

Projekta autors ir gubernas arhitekts Ernsts Frīzendorfs, Vidzemes gubernas pārvaldē projekts apstiprināts 1908. g. 18. VII.

4. Vidzemes gubernas pārvaldes atļauja baptistu lūgšanu nama celtniecībai Daugavgrīvas cietoksnī. 1908. g. 6. III. *LVVA*, 54. f., 1. apr., 1402. l., 2. lp.

Gruntsgabalu Daugavgrīvas cietoksnī Smilšu ielā Nr. 8. baptistu biedrībai dāvinājis Aleksandrs Kleinbergs.

5. Vidzemes ev. lut. konsistorijas paziņojums par atļauju Bolderājā noturēt dievkalpojumus latviešu un igauņu jūrniekiem. 1912. g. 6. III. LVVA, 54. f., 1. apr., 1489. l., 2. lp.

Mācītājam A. Burhardam un diakonam A. Heisleram dievkalpojumus latviešu un igauņu jūrniekiem atļauts noturēt namā Fiļipova ielā Nr. 5.

6. Vidzemes guberņas pārvaldes paziņojums par atļauju ebrejiem Bolderājā ierīkot lūgšanu namu. 1914. g. 21. II. LVVA, 54. f., 1. apr., 1668. l.

Bolderājā dzīvojošiem ebrejiem atļauts ierīkot lūgšanu namu un izveidot tā saimniecisko pārvaldi, taču ēkas ārējā arhitektūrā nedrīkst būt nekādu baznīcas pazīmju.

7. Bolderājas pareizticīgo draudzes padomes lūgums Zemes ierīcības komitejai par zemes piešķiršanu. 1921. g. 4. XII. LVVA, 2903. f., 1. apr., 28. l., 5. lp.

Lūdz piešķirt likumā noteikto zemes platību saimnieciskām vajadzībām.

8. Bolderājas vācu draudzes atskaite par 1938. g. darbu. 1939. g. 26. I. LVVA, 6636. f., 2. apr., 17. l., 1., 2. lp.

Draudzē 70 locekļu, dievkalpojumi tiek noturēti Bolderājas luterāņu baznīcā, kopējie gada izdevumi – Ls. 150,81.

SKOLA

9. Ostas pārvaldnieka F. Hertviga lūgums Rīgas biržas komitejai atbalstīt trīsgadīgas tautskolas atvēršanu Bolderājā. 1875. g. 2. X. LVVA, 3143. f., 1. apr., 957. l., 61. lp.

Skola darbu varētu sākt 10. augustā. Pieteikušies 68 zēni un 44 meitenes. Ir atrastas piemērotas telpas un noslēgti līgumi ar trim skolotājiem. Skolas nauda – 10 rbļ. gadā. Taču šo līdzekļu skolas uzturēšanai nepietiek, tādēļ lūdz Rīgas biržas komitejas finansiālu atbalstu.

10. Ziņojums par Bolderājas–Daugavgrīvas trīsgadīgās zēnu un meiteņu skolas darbu 1881. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 957. l., 94. lp.

Lielāko līdzekļu daļu – 500 sudraba rbļ. – skolas uzturēšanai devusi Rīgas biržas komiteja. 1881. g. šeit mācījušies 70 zēnu un 46 meitenes. Strādājuši pieci skolotāji. Mācību programmā 13 priekšmetu.

11. Bolderājas skolu biedrības statūti. 1910. g. 14. IV. LVVA, 54. f., 1. apr., 1211. l. 5., 6. lp.

Biedrības uzdevums ir organizēt un uzturēt valdības 2 pamatskolu Daugavgrīvā, kurā vietējo iedzīvotāju bērni, neatkarīgi no nacionalitātes un reliģiskās piederības, varētu saņemt bezmaksas izglītību. Līdzekļus šim mērķim dotu biedru iemaksas, brīvprātīgi ziedojumi, valsts pabalsti un ienākumi no dažādiem labdarības pasākumiem.

12. Bolderājas–Daugavgrīvas skolu biedrības balles afiša. 1910. g. 11. VII. LVVA, 54. f., 1. apr., 1211. l.

13. Bolderājas augstākās sākuma skolas pedagoģiskās padomes sēžu protokolu grāmata. 1916. g. 10. X–1919. g. 2. VI. LVVA, 7050. f., 1. apr., 1. l.

Dokuments ietver bagātu informāciju par skolas pedagoģisko darbību un saimniecisko stāvokli.

14. Bolderājas pagasta skolotāju algu saraksts. 1920. g. marts. LVVA, 2903. f., 1. apr., 20. l.

Pagastā strādājuši septiņi skolotāji, kopējā mēneša algu summa – 2550 rbļ.

15. **Bolderājas pagasta izpildu komitejas skolas un baznīcas lieta par 1920. g. Atvērumā: Bolderājas 6 klašu pamatskolas padomes sēdes protokola izraksts. 1920. g. 3. IX. LVVA, 2903. f., 1. apr., 20. l., 287. lp.**

Izskatīts jautājums par skolotāju iecelšanu un finansēm.

16. **Rīgas pilsētas zemju Bolderājas rajona plāns ar bijušajā muižas kungu mājā ierīkotās skolas novietni. 1927.–1929. g. LVVA, 6828. f., 6. apr., 1003. l.**

Uzmērījis un plānu sastādījis Zemkopības departamenta vecākais mērnieks K. Preisfreinds. Atzīmētas gruntsgabalu robežas, numuri, apbūve.

—

Sk. vēl:

1. Rīgas–Valmieras baznīcu virsvaldes dokumenti par Bolderājas ev. lut. lūgšanu nama pārvaldīšanu. 1884.–1898. g. LVVA, 238. f., 1. apr., 1811. l.

2. Rīgas biržas komitejas dokumenti par Bolderājas skolu. 1884.–1913. g. LVVA, 3143. f., 1. apr., 957. l.

3. Rīgas–Valmieras baznīcu virsvaldes dokumenti par Daugavgrīvas draudzes pārdēvēšanu par Ustj-Dvinsku. 1903. g. LVVA, 238. f., 1. apr., 2302. l.

4. Bolderājas ebreju lūgšanu nama valdes sastāvs. 1914. g. LVVA, 54. f., 1. apr., 1668. l., 13. lp.